

KUHMO

VARHAISKASVATUKSEN TURVALLISUUS

"Turvallisuus on osa kaikkea toimintaa"

SISÄLTÖ

JOHDANTO	4
I PÄIVÄHOIDON JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET	5
1.1 Päivähoitolaki ja -asetus	5
1.2 Hoitajien ja lasten määrä	5
1.3 Salassapito	6
1.3.1 Julkisuuslain salassapitokohdat suhteessa asiakaslainsäätöön	6
1.3.2 Salassapitoaika	7
1.3.3 Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto (15 §)	7
2 LAPSEN KASVUYMPÄRISTÖN JA TOIMINTATILOJEN TURVALLISUUS	7
2.1 Lapsen kasvuympäristön turvallisuus	7
2.2 Lapsen toimintatilojen turvallisuus	8
3 VASTUU LAPSESTA PÄIVÄHOIDOSSA JA ESIOPETUKSESSA	8
3.1 Vahingonkorvausvastuu	8
3.1.1 Työnantajan vastuu	8
3.1.2 Palvelutoiminnan ylläpitäjän vastuu	9
3.1.3 Työntekijän vastuu	9
3.1.4 Lapsen huoltajien vastuu	9
3.1.5 Lapsen vastuu	10
3.2 Rikosoikeudellinen vastuu	10
3.3 Vastuu lasten kuljetuksissa ja retkillä	10
4 TURVALLISUUSNÄKÖKOHTIA VARHAISKASVATUKSESSA OLEVIENT LASTEN KULJETUKSISSA	10
4.1 Koululaiskuljetuksia koskevia säännöksiä	10
4.2 Kuljettaja toimii oheiskasvattajana	11
4.3 Vanhempien vastuu ja toiveet kuljetusten järjestämisessä	11
5 LASTEN TERVEYDENHOITO	11
5.1 Lasten tarttuvat taudit ja hoito	11
5.2 Lasten yleisimmät sairaudet ja hoito	12
5.3 Hyvästä hygieniasta huolehtiminen	12
5.3.1 Infektioiden ennaltaehkäisy	12
5.3.2 Lasten yleisimpien tapaturmien ennaltaehkäisy	13
5.4 Lääkekaapin sisältö	14
5.4.1 Lääkekaappi valmiustilassa	14
6 KIUSAAMINEN	14
6.1 Millä toimenpiteillä kiusaamista pyritään ehkäisemään ja rajoittamaan?	14
6.2 Miten toimia kiusaamistilanteessa	14
6.3 Kiusaaminen aikuisten työyhteisössä	15
7 ONGELMATILANTEET JA KRIISINVAIHEET VARHAISKASVATUKSESSA	15
7.1 Miten toimitaan kriisitilanteessa?	15
7.2 Kriisin vaiheet: reaktiovaihe, käsittelyvaihe, uudelleen asennoitumisen vaihe	15

		3
8	LAPSEN SURUN REAKTIOT JA NIIDEN KOHTAAMINEN	16
8.1	Lapsen surureaktiot	16
8.2	Miten kohdata lapsen suru	16
9	MASENTUNEEN LAPSEN TUNTOMERKIT	17
10	ITSEMURHAVAARASSA OLEVA LAPSI	17
10.1	Miten toimia, jos epäilee lapsen olevan itsemurhavaarassa	17
11	YHTEISTYÖ ERI YHTEISTYÖTAHOJEN KANSSA	17
11.1	Lasten katoamistilanteissa toimiminen	17
11.2	Sosiaalityöntekijän kanssa yhteistyö	18
11.2.1	Lasta tullaan hakemaan päihtyneenä/ei tulla hakemaan	18
11.2.2	Lapseen kohdistuva väkivalta/seksuaalinen hyväksikäyttö ja laiminlyönti	18
12	PALO- JA SÄTEILYTURVALLISUUS	18
13	TOIMINTAOHJE UHKA- JA VÄKIVALTATILANTEISSA	18
14	SÄÄDÖKSET, VASTUUT JA VELVOLLISUUDET TYÖYHTEISÖN KEHITTÄMISESSÄ	19
14.1	Työsuojelulait ja -asetukset	19
14.1.1	Työturvallisuuslaki	19
14.1.2	Työsuojelun toimintaohjelma	19
14.1.3	Lait työsuojeluhallinnosta ja -valvonnasta	20
14.1.4	Tapaturmavakuutuslaki	20
14.2	Työsuojeluvastuu työpaikoilla	20
14.3	Työterveyshuolto	20
15	PÄIVÄHOITOYMPÄRISTÖN TERVEELLISYYS JA TURVALLISUUS	20
15.1	Perustana terveydensuojelulaki	20
15.2	Päivähoitotilojen terveydellisten olojen tarkastus	20
16	FYYSINEN KUORMITTAVUUS	21
17	HENKINEN KUORMITTAVUUS	21
18	TYÖSUOJELUN TOIMINTAOHJELMA PÄIVÄHOIDOSSA	21
19	KIRJALLISUUTTA	22
	HÄTÄNUMEROT JA OHJEET TAPATURMISSA JA VAARATILANTEISSA JA ENSIAPU	23- 26

JOHDANTO

Työnantajan velvollisuuksiin kuuluu järjestää työntekijöilleen lain ja asetusten sekä muiden määräysten edellyttämät työskentelyolosuhteet sekä ohjaus ja koulutus. Työskentelyolosuhteiden tulee olla sellaiset, että työntekijä voi turvallisesti suorittaa hänelle kuuluvat tehtävät ilman, että työntekijän, työtovereiden ja muiden henkilöiden ja erityisesti lasten terveys ja turvallisuus tässä vaarantuu. Uusi työntekijä on myös perehdytettävä työnsä vastuu- ja turvallisuustekijöihin sekä oman työpaikkansa turvatoimiin ja pelastussuunnitelmaan. Turvallisuustekijät on otettava huomioon myös perhepäivähoidossa ja lasten leikkitoiminnassa. Perhepäivähoidossa hoitajan koti tarkastetaan ja hyväksytään ennen lasten hoidon aloittamista. Jos lasten turvallisuuteen tai toimintaan liittyviä puutteita havaitaan, on työntekijän velvoite korjata puutteet, muuten kotia ei hyväksytä perhepäivähoitokodiksi.

Tarkoituksena on varmistaa päivähoidossa olevien lasten elinympäristön turvallisuus päivähoidon aikana poistamalla turvallisuusriskit ja ehkäisemällä vaaratilanteita jo ennalta. Erilaisin ennaltaehkäisevin toimin pyritään siis poistamaan onnettomuuksien syyt, jotta yhtään onnettomuutta ei satu. Ennaltaehkäisevien toimien perustaksi tarvitaan tietoa onnettomuuksista, vaaroista ja uhkista lapsen kasvuympäristössä.

Päivähoidossa toimintaperiaatteeksi sopii myönteinen turvallisuuskulttuuri, jossa turvallisuus toteutuu vaivatta arkityössä ja jossa painottuu myönteinen, kannustava ja vaihtoehtoja etsivä toimintatapa. Turvallisuusjohtaminen on kokonaisvaltaista turvallisuuden hallintaa. Siinä yhdistyvät menetelmien, toimintatapojen ja ihmisten johtaminen. Turvallisuusjohtaminen käsittää sekä ennakoivan että korjaavan toiminnan toimintaympäristön jatkuvaksi parantamiseksi. Turvallisuudesta vastaavat esimiehet, jotka ohjaavat turvallisuutta asettamalla sille tavoitteita, suunnittelemalla ja ohjaamalla toimintaa, varmistamalla tarpeelliset resurssit ja asetusten mukaiset ryhmäkoot sekä valvomalla toteutusta.

Hoito- ja kasvatus- sekä muun henkilöstön kuuluu osallistua turvallisuustoimintaan omien tehtävien puitteissa. Turvallisuus on osa kaikkea päivähoidon toimintaa tai ”luonnollinen osa normaalia toimintaa”. Hyvät arjen työkäytännöt liittyvät peruspäivähoidon arkiseen, mutta rikkaaseen toimintaan. Tähän liittyy selkeä, säännöllinen päiväjärjestys ja yhteiset arkirutiinit. Toimiva tiedonkulku, palaverit ja keskusteluyhteydet luovat pohjan yhteistyön toteuttamiselle. Verkostoyhteistyöllä varmistetaan voimavarojen ja asiantuntijuuden yhdistäminen lapsen edun ja tarpeen mukaisella tavalla. Toimivassa työyhteisössä työntekijät ovat sitoutuneet yhteiseen kasvatustavustukseen. Hyvät arjen työkäytännöt myönteisessä ilmapiirissä ja hyvän yhteistyön hengessä ovat lapsen hyvää kasvua ja kehitystä sekä terveellisen ja turvallisen kasvuympäristön ylläpitämistä varten.

Ohjeet ja suunnitelmat antavat tiedon, jota jalostetaan osaamiseksi perehdyttämällä henkilöstöä ja soveltamalla ohjeistusta toimintaympäristöön.

I PÄIVÄHOIDON JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET

I.1 Päivähoitolaki ja -asetus

Lasten päivähoidolla tarkoitetaan päivähoitolain (451/1990) 1 §:n mukaan hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Puitteiltaan päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa.

Päivähoitohenkilöstön kelpoisuudet määräytyvät sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (804/1992, jäljempänä sosiaalihuollon kelpoisuusasetus) mukaisesti.

Kelpoisuusehtona edellytetään 5 § mukaan vastaavaa vähintään kouluasteista tutkintoa. Lastentarhanopettajan ja varhaiskasvatuksen kandidaatin sekä sosiaalikasvattajan, sosiaalialan ohjaajan ja sosionomin (AMK) tutkinnot ovat 4 §:ssä tarkoitettuja tutkintoja. Päivä- ja lähihoitajat sekä lastenhoitajat ovat 5 §:ssä tarkoitetun tutkinnon suorittaneita.

Päivähoidon tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva. Kunta vastaa siitä, että olosuhteet päivähoidossa ja esim. päivähoidon välitön ympäristö hoidossa olevalle lapselle on turvallinen.

I.2 Hoitajien ja lasten määrä

Päivähoitolain 5 §:ssä on säädetty päiväkodissa ja perhepäiväkodissa hoidettavien lasten määrästä sekä hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvasta henkilöstöstä. Asiasta on tarkemmin säädetty päivähoitoasetuksen (8,6/1992) 6 §:ssä. Säännöksen mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävässä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (804/92) tai 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemän kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Enintään neljää alle 3-vuotiasta lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävässä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus. Pykälän 2 mom. mukaan päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi edellä mainitun kelpoisuuden omaava henkilö enintään 13:a osapäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohti.

Perhepäivähoitajalta edellytetään tehtävään soveltuvaa koulutusta (sosiaalihuollon kelpoisuusehtoasetus 6 §). Soveltuvan koulutuksen määrittelee kunta. Silloin, kun ryhmäperhepäiväkodissa on kolme hoitajaa, täytyy yhdellä perhepäivähoitajalla olla soveltuva vähintään kouluasteinen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan taikka muun alan ammatillinen tutkinto. Opetushallitus on hyväksynyt vuonna 2000 perhepäivähoitajan näyttötutkinnon perusteet.

Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Päiväkodissa tulee vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 4 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus ja muilla hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilla 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus.

Kunta voi poiketa 1 ja 2 momentissa säädetystä suhdeluvusta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole jatkuvasti yhtäaikaaisesti hoidossa enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää.

Perhepäiväkodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää lasta mukaan luettuina perhepäivähoitajan omat lapset, jotka eivät vielä ole esiopetuksessa tai perusopetuksessa. Lisäksi voidaan hoitaa yhtä perusopetuslain (628/1998) mukaista esiopetusta saavaa lasta, perusopetuksen aloittanutta lasta tai sellaista kunnan järjestämässä osapäivähoidossa olevaa lasta, joka aloittaa perusopetuksen toimintavuotta seuraavana vuonna. (30.3.2000/329)

Kunnan tulisi kuitenkin pyrkiä siihen, että päiväkodeissa ja perhepäiväkodeissa päästäisiin asetusten mukaiseen suhdelukuun koko hoitopäivän ajaksi.

Perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta ja lisäksi osapäiväisesti kahta 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettua lasta. (30.3.2000/329)

Erityisistä syistä ja huomioon ottaen paikalliset olosuhteet kolme hoitajaa voi hoitaa samanaikaisesti enintään kahtatoista lasta.

Kun perhepäiväkodissa hoidetaan samanaikaisesti useampaa lasta kuin 2 momentissa säädetään, tulee yhdellä perhepäivähoitajalla olla vähintään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus. (21.8.1992/806)

Kun perhepäivähoitokodissa hoidetaan yhtä tai useampaa erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevaa lasta tulee tämä ottaa huomioon perhepäiväkodissa samanaikaisesti hoidettavien lasten lukumäärässä, ellei tällaista lasta varten ole erityistä avustajaa.

Jos päivähoidossa on erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi, on varauduttava siihen, että päiväkodin ympäristö sekä päiväkodissa tehtävät toiminnalliset ratkaisut ja siellä annettava hoito vastaavat tällaisen lapsen tarpeita.

Lisäksi yli kolmen kuukauden työsuhteessa olevan työntekijän on toimitettava ote rikosrekisteristään työnantajalle tai viranomaiselle työskennellessään alaikäisten lasten kanssa (laki 504/2002). (kts. liite 1)

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo sitä, ettei lapsiryhmä eikä henkilökunnan koko suhteessa laitoksen tai huoneiston kokoon ole liian suuri (terveydensuojelulain 13 § kohta 5).

1.3 Salassapito

1.3.1 Julkisuuslain salassapitokohdat suhteessa asiakaslainsäännöksiin

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdassa on säädetty sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita koskevista tiedoista ja niiden salassapidosta. Säännöksen mukaan asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta ja hänen saamastaan etuudesta tai tukitoimesta tai sosiaalihuollon palvelusta, ovat aina salassa pidettäviä. Samoin em. mainitun säännöksen mukaan tiedot henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka henkilön seksuaalisesta käyttäytymisestä tai suuntautumisesta ovat aina salassa pidettäviä. Säännöksen perusteella salassa pidettävä on myöskin henkilölle annettu sosiaalityö.

Julkisuuslaki sisältää myös lukuisia muita kohtia, jotka tulevat sovellettaviksi sosiaalihuollossa. Tällaisia julkisuuslain 24 §:n kohtia ovat muun muassa säännös, joka säätelee salassa pidettäväksi yksilön omaan elinpiiriin ja yksityiselämään kuuluvat tiedot (32 kohta), tiedot henkilön taloudellisesta asemasta (23 kohta), maahan tulleen ulkomaalaisen henkilön asiakirjat (24 kohta), nuoren rikosentekijän henkilötutkimus ja oikeuspsykiatrinen mielentilatutkimus (27 kohta) sekä henkilölle suoritettavat psykologiset testit (29) kohta.

Sosiaalihuollon asiakaslain 14 § salassapidosta koskee asiakasta tai muuta yksityistä henkilöä koskevia tietoja, jotka on saatu asiakassuhteesta. Jo tieto siitä, että henkilö on sosiaalihuollon asiakas, saattaa paljastaa arkaluonteisen seikan. Siksi salassapitovelvoite ulottuu paitsi itse asiakassuhteeseen myös kaikkiin asiakasta koskeviin asiakassuhteesta saatuihin tietoihin.

1.3.2 Salassapitoaika

Asiakaslain 14 §:n 3 momentin mukaan asiakirjan salassapidon lakkaamisesta sosiaalihuollossa, on voimassa mitä siitä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 31 §:ssä.

Julkisuuslain 31 §:n mukaan viranomaisen asiakirjaa ei saa pitää salassa sen jälkeen, kun salassapidolle säädetty aika on kulunut. Yleinen viranomaisen asiakirjan salassapitoaika on 25 vuotta. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 24 – 32 kohdissa salassa pidettäväksi säädetyn asiakirjan salassapitoaika on 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee. Jollei tästä (kuolemasta) ole tietoa, salassapitoaika on 100 vuotta.

Asiakirjan salassapitoaika lasketaan asiakirjaan merkitystä päivämäärästä. Jos päivämäärää ei ole asiakirjaan merkitty, määräaika lasketaan asiakirjan valmistumisesta. Jos asiakirja on yksityisen viranomaiselle antama, lasketaan salassapitoaika päivästä, jona viranomainen on asiakirjan saanut.

1.3.3 Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto (15 §)

Sosiaalihuollon järjestäjä tai tuottaja taikka niiden palveluksessa oleva samoin kuin sosiaalihuollon luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan sosiaalihuollon tehtävissä toimiessaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa **senkään jälkeen, kun toiminta sosiaalihuollon järjestäjän tai tuottajan palveluksessa tai tehtävän hoitaminen niiden lukuun on päättynyt.**

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sitä, joka **harjoittelijana** tai muutoin toimii sosiaalihuollon järjestäjän tai tuottajan toimeksiannosta tai sen lukuun taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain nojalla annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen nojalla annetusta luvasta muuta johdu. Asiakas, hänen edustajansa tai avustajansa ei saa ilmaista sivullisille asiakkuuden perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asiakasta itseään.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Asiakas, hänen edustajansa tai avustajansa saa kuitenkin käyttää muitakin kuin häntä itseään koskevia tietoja, kun kysymys on sen oikeuden, edun tai velvollisuuden hoitamisesta koskevasta asiasta, johon asiakkaan tiedonsaantioikeus on perustunut.

2 LAPSEN KASVUYMPÄRISTÖN JA TOIMINTATILOJEN TURVALLISUUS

2.1 Lapsen kasvuympäristön turvallisuus

Päivähoitoympäristön turvallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsen hyvinvointi ei ole vaarassa ympäristön vaarallisuuden tai heikon varustetason, tilojen ja varusteiden puutteellisuuden tai epätarkoituksenmukaisuuden vuoksi. Jokaista päivähoitopaikkaa hyväksyessä tarkistetaan turvallisuuteen ja toimintaan liittyvät tilat ja välineet.

Päivähoidon tiloja valittaessa on tärkeä tarkistaa, että niissä on noudatettu palo- ja muita turvallisuusmääräyksiä sekä sisä- että ulkotiloissa. Samalla edellytetään, että hoitopaikassa toimiva henkilö on perehtynyt kaikkiin turvatoimiin ja että päivähoitotiloja varten on laadittu pelastussuunnitelma. Lapsen turvallisuuden ja tapaturmien ennaltaehkäisyn kannalta on lapsen päivähoitopaikan, leikkipaikkojen ja muun kasvuympäristön suunnittelulla sekä leikkivälineiden valinnalla keskeinen merkitys.

2.2 Lapsen toimintatilojen turvallisuus

Ulkoleikkialueet ja sinne johtavat kulkureitit on tärkeää eristää ajoneuvoliikenteestä esim. aitaamalla. Leikkialueen varusteiden tulee olla sekä toimitavaltaan, rakenteeltaan että materiaaaliltaan turvallisia. Kiinteiden välineiden ja telineiden kunto on syytä tarkistaa vähintään kerran vuodessa, runsaassa käytössä olevien välineiden kunto päivittäin. Rikkinäiset välineet on poistettava käytöstä tai kunnostettava.

Sisätiloissa on varmistettava että kaikki toiminta ja säilytystilat, kuten siivouskomerot ja ensiapukaapit täyttävät turvallisuudelle asetettavat vaatimukset. Ikkunoiden, ovien, rappujen sekä erilaisten sähkö-, kaasun- ja paloturvallisuuslaitteiden osalta on hoitopaikan turvallisuus varmistettava asianmukaisella lisä-, suoja- ja savuhälytinalaitteilla.

3 VASTUU LAPSESTA PÄIVÄHOIDOSSA JA ESIOPETUKSESSA

Lasten päivähoidon toteuttaminen edellyttää lasten jatkuvaa valvontaa ja hoitohenkilöstön läsnäoloa. Myös sijaisina toimivilla henkilöillä on huolenpitovastuu päivähoidossa olevista lapsista. Kaikki päivähoidossa olevat lapset on vakuutettu.

Kunnan tulee huolehtia siitä, että sen valvonnassa olevassa yksityisessä lasten päivähoitotoiminnassa tulee noudattaa mahdollisuuksien mukaan turvallisuusnäkökohtia ja heillä on ilmoitusvelvollisuus harjoittamastaan toiminnasta.

3.1 Vahingonkorvausvastuu

Päivähoidon työntekijälle tai päivähoidossa olevalle lapselle sattunut tapaturmailmoitus lähetetään vakuutusyhtiö Pohjolaan. Lasta koskevan tapaturmailmoituksen voi täyttää netissä osoitteessa:

[www.pohjola.fi/yritykset ja yhteisöt/vahingot/henkilovahingot/tyotapaturma/kouluissa, päiväkodeissa](http://www.pohjola.fi/yritykset_ja_yhteisot/vahingot/henkilovahingot/tyotapaturma/kouluissa_paivakodeissa)
Y-tunnus 0186204-0 ja vakuutustunnus lapsi 06-8720574.

3.1.1 Työnantajan vastuu

Vahingonkorvauslain 3 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentin mukaan työnantaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka sen palveluksessa oleva on aiheuttanut. Jos esim. päiväkodin henkilökunta on laiminlyönyt velvollisuutensa valvoa riittävästi päivähoidossa olevia lapsia ja nämä ovat sen johdosta aiheuttaneet sivullisille vahinkoa, tämän on kohdistettava vahingonkorvausvaatimuksensa työnantajaan.

Työntekijä on velvollinen korvaamaan työnantajalle määrän, joka harkitaan kohtuulliseksi. Tätä harkittaessa otetaan huomioon vahingon suuruus, vahingon aiheuttaneen teon laatu, vahingon aiheuttajan asema, työnantajan tarve ja muut olosuhteet. Jos työntekijän viaksi jää vain lievä tuottamus, hän ei ole velvollinen korvaamaan aiheuttamaansa vahinkoa työnantajalle. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen, kun vahingon on aiheuttanut työntekijä laiminlyömillä lapsiryhmän valvonnan siten, että laiminlyönti on katsottava tapahtuneeksi olosuhteet huomioon ottaen (lapsiryhmän koko) vähäisestä huolimattomuudesta. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, työntekijä on velvollinen korvaamaan vahingon pääsääntöisesti täysimääräisenä (vahingonkorvauslain 4 luvun 1 §).

3.1.2 Palvelutoiminnan ylläpitäjän vastuu

Päivähoitotoiminnan ylläpitäjänä kunta vastaa siitä, että päivähoitohenkilöstön mitoitus ja pätevyys täyttävät päivähoitolaissa ja –asetuksessa säädetyt edellytykset ja että toimitilat ja leikkivälineet ovat turvallisia.

Jos esim. leikkivälineissä on puutteita, jotka vaarantavat lasten turvallisuutta, on havainnon tehnyt työntekijä velvollinen heti ilmoittamaan viasta leikkivälineiden kunnosta vastaavalle taholle tai henkilölle, ja perhepäivähoidossa hoitaja itse huolehtii omien leikkivälineiden kunnosta ja turvallisuudesta. Jos päivähoitopaikan pitäjä ei korjaa puutteita kohtuullisessa ajassa, on se eikä lapsia tuolloin valvova työntekijä vahingon sattuessa velvollinen korvaamaan vahingon (KKO: 1982-11-35).

Edellä sanottuun ylläpitäjän vastuuseen ei vaikuta se, että esim. päiväkodin toimitilojen ja leikkivälineiden kunnossapitopalvelut ostetaan ulkopuoliselta palveluntuottajalta. (näin KKO: 1989:114).

3.1.3 Työntekijän vastuu

Työntekijän vahingonkorvausvelvollisuus suhteessa työnantajaan määräytyy edellä Työnantajan vastuukohdassa esitetyn ns. kanavointisäännöksen mukaan. Lähinnä vastuun voi aiheuttaa lasten valvonnan laiminlyönti, lasten hoitoa koskevien erityisohjeiden (esim. ruokavalio) noudattamatta jättäminen tai lapsen luovuttaminen hoitopäivän jälkeen henkilölle, joka ei ilmeisesti kykene kuljettamaan tätä turvallisesti kotiin.

3.1.4 Lapsen huoltajien vastuu

Huoltajat vastaavat lapsen turvallisuudesta päivähoitoon tultaessa siihen saakka, kun lapsi on päivähoidossa luovutettu työntekijän valvontaan, ja hoitopäivien jälkeen, kun lapsi on luovutettu huoltajan valvontaan. Tämä rajanveto on tärkeää esim. silloin, kun huoltajat toivovat, että lapsen noutaa päivähoidosta joku muu tai että lapsi kulkee yksin päivähoidosta kotiin. Alle esikouluikäisen lapsen saa päivähoidon työntekijä luovuttaa vain 18-vuotiaalle tai vanhemmalle hakijalle ja esikouluikäisen tai vanhemman lapsen 15-vuotiaalle tai vanhemmalle hakijalle. Vanhempien tehtävänä on huolehtia lapsen kuljettamisesta.

Lähtökohtana päivähoidossa on, että lapsen huoltajat noutavat lapsen päivähoidosta. Joissakin tilanteissa saattaa olla vanhempien kannalta kohtuullista sallia, että päivähoidossa olevan lapsen vanhempi sisar noutaa tämän päivähoidosta kotiin. Edellä kerrotuissa tapauksissa huoltajia pyydetään allekirjoittamaan asiakirja, josta ilmenee, että noutojärjestely tapahtuu nimenomaan vanhempien toivomuksesta ja heidän vastuullaan.

Jos lapsen vanhemmat katsovat, että lapsi voi kulkea kotimatkan yksin tai sisarensa kanssa ja päivähoidon ylläpitäjä puolestaan pitää kotimatkaa turvattomana ja vaarallisena, on lasten vanhemmille syytä korostaa, että lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain säännösten mukaan huoltajan tehtävänä on turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi siten, että hän saa hyvän hoidon ja kasvatuksen sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisen valvonnan ja huolenpidon (LHT 4 § 1 mom. verr. 1 § 2 mom). Viime kädessä asian kuitenkin ratkaisevat vanhemmat. Mikäli päivähoidonhenkilöstö katsoo, että lapsen kotimatkan turvallisuutta ei vanhempien vaatimassa muodossa voida turvata, kuuluu asia lastensuojelun hoidettavaksi.

Jos lapsi osallistuu leikkitoimintaan yhdessä huoltajansa tai muun hoitajan kanssa ei vastuu siirry päivähoidon henkilöstölle, vaan mahdollisista syntyvistä vahingoista vastaa lapsen huoltaja tai muu hoitaja.

3.1.5 Lapsen vastuu

Vahingonkorvauslain 2 luvun 2 §:n mukaan vahingon aiheuttanut alaikäinen on velvollinen korvaamaan vahingosta määrän, joka harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa, teon laatu, vahingon kärsineen ja sen aiheuttaneen varallisuusolot sekä muut olosuhteet. Päivähoitoikäisten lasten velvoittaminen korvaamaan aiheuttamansa vahinko ei käytännössä tulle kysymykseen.

3.2 Rikosoikeudellinen vastuu

Työntekijä voi viranhaltijana joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos hän huolimattomuudesta tai varomattomuudesta rikkoo tai jättää täyttämättä virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko kokonaisuutena arvostellen ole vähäinen. (Rikoslain 40 luku 11 §). Tällaisen tuottamuksellisen virkavelvollisuuden tunnusmerkistö saattaa täytyä tilanteessa, jossa valvontavelvollisuus on laiminlyöty.

3.3 Vastuu lasten kuljetuksissa ja retkillä

Ensisijaisesti kuljetus- ja retkijärjestelyissä tulee käyttää julkisia kulkuvälineitä. Jos poikkeuksellisesti käytetään henkilöautokuljetusta, lapsi tulee aina kiinnittää asianmukaisella turvavyöllä ja istuimella. Huoltajien ja päivähoidon työntekijän kesken tehdään yhteinen allekirjoitettu kuljetussopimus, jossa vanhemmat antavat luvan työntekijän kuljettaa lastaan omalla autolla (kts. liite). Päivähoidossa olevien lasten ja esioppilaiden taksikuljetuksiin on ohjeistus (kts. liite 2)

Retkiä suunniteltaessa on varattava mukaan retkikohteessa tarvittavat turva- ja toimintavälineet, esim. ensiapuvälineet ja retkeen osallistuvista henkilöistä tulee ainakin yhden olla ensiaputaitoinen. Retkelle tulee huolehtia myös mukaan puhelin, lasten vanhempien yhteystiedot ja hätänumerot. Päivähoito on vastuussa lapsista kuljetusten ja retkien aikana. Varhaiskasvatuksessa toiminnan suunnittelussa huomioidaan liikenneturvallisuus osana lasten kasvatusta.

4 TURVALLISUUSNÄKÖKOHTIA VARHAISKASVATUKSESSA OLEVIENT LASTEN KULJETUKSISSA

Varhaiskasvatuksen piirissä ovat alle 6-vuotiaat lapset ja myös 6-vuotiaat esioppilaat. Osa lapsista käyttää päivittäin kuljetuspalveluita. Kuumossa esiopetusta on päiväkodeissa, minne esioppilaita kuljettavat vanhemmat. Osa esioppilaista kulkee esiopetukseen koulukuljetusten mukana. Esiopetusmatkojen suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota liikenneturvallisuuteen. Suomen Kuntaliitto on laatinut ohjeiston v. 2003 koulukuljetusten turvallisuutta korostaen. Ohjeisto koskee myös varhaiskasvatuksen piirissä olevia lapsia. (kts.liite 3)

4.1 Koululaiskuljetuksia koskevia säännöksiä

Koululaiskuljetukset ovat kunnan taksi- tai linja-autoyrittäjiltä tilattuja säännöllisiä kuljetuksia. Perusopetuslaki velvoittaa kunnan järjestämään esiopetuksessa oleville lapsille maksuttoman kyydityksen, jos matka kotoa esiopetuspaikkaan on yli kolme kilometriä.

Koulukuljetusauto on merkittävä edessä ja takana omalla neliönmuotoisella kilvellä, jonka voi korvata taksissa valaistulla koulukyytikuvulla. Autossa on oltava mukana kuljetusluettelo lapsista. Kaikille lapsille on oltava turvavyöllinen istumapaikka. Heidän on käytettävä turvavyötä. Kuljettajalle suositellaan turvavyön käyttöä. Koulukyydin nopeusrajoitus on 80 km/h.

4.2 Kuljettaja toimii oheiskasvattajana

Kuljettajan rauhallinen käytös luo turvallisuutta, tervehtiminen molemmin puolin luo hyvän ilmapiirin, samoin asiallinen kielenkäyttö. Autossa ei saa riehua, ristiriidat ratkotaan rauhallisella keskustelulla. Tarvittaessa otetaan yhteyttä vanhempiin ja esiopetuksen henkilökuntaan. Kuljettaja on käyttäytymismalli ja esimerkki lapsille. Hän huolehtii turvallisuudesta, auttaa pieniä lapsia turvavöiden kiinnittämisessä ja huolehtii, jotta kaikilla on turvavyöt kiinni. Vammaiset lapset tarvitsevat erityishuomiota.

Kuljettaja ajaa turvallisesti. Hän noudattaa nopeusrajoituksia ja liikennesääntöjä. Hän valitsee turvallisen jättöpaikan ja käyttää itsekin turvavyötä. Kuljettaja yrittää välttää oppilaiden joutumista vaarallisiin tilanteisiin esim. autosta poistuttaessa. Hän on vastuussa kuljettamisestaan lapsista. Hän ottaa lapset vastaan vanhemmilta tai hoitohenkilökunnalta ja luovuttaa lapset kotiin tai hoitopaikkaan. Ns. saattorahaa maksetaan kuljettajalle tapauksissa, joissa kuljettaja joutuu erityisen paljon huolehtimaan lapsesta, esim. erityislapsen kohdalla tai saattaessa lasta kotiovelle asti.

4.3 Vanhempien vastuu ja toiveet kuljetusten järjestämisessä

Turvallinen ja rauhallinen kuljetus on vanhemmille tärkeää. He toivovat, että autoissa on riittävästi tilaa. Reitit eivät saa olla liian pitkiä. Pitkät kuljetusmatkat rasittavat lasta. Vanhemmat ilmoittavat lasten tilapäisistä kuljetusmuutoksista kuljetuksista vastaavalle Pirkko-Liisa Immoselle puh. 044-7255240. Jotta kuljetusten turvallisuus voidaan taata, on tärkeää, että vanhemmat opastavat lapsiaan seuraavissa asioissa: lapsi on menossa ajoissa kyytiin. Hän ei ryntäile tien yli. Hän ei likaa itseään pysäkillä. Lapsi tervehtii kuljettajaa ja huolehtii omista tavaroistaan. Hän kertoo pulmistaan, mutta ei riehu autossa. Joskus lapsi voi tulla huonovointiseksi matkan aikana. Neuvokas kuljettaja huolehtii hänestä.

5 LASTEN TERVEYDENHOITO

5.1 Lasten tarttuvat taudit ja hoito

kts.liite 4

Infektiotaudit tarttuvat usein jo ennen oireiden puhkeamista. Eristämällä sairastunut lapsi voidaan vain rajoitetusti estää sairauden leviäminen päivähoitopaikan muihin lapsiin. Usein jopa yli puolet virusperäisistä infektioitaudeista sairastetaan täysin oireettomina.

Epidemiatapauksissa päivähoitopaikan tulisi ottaa yhteys oman alueen terveydenhoitajaan tai lääkäriin hoito-ohjeiden saamiseksi. Pääsääntöisesti lasta ei pidä viedä päivähoidon tartuntavaarallisena. Yskänuhaoire ei sinänsä estä osallistumasta päivähoidon ellet se häiritse lapsen yleisvointia tai päivähoitotoimintaa tai ellet lapsella ole muita oireita tarttuvasta taudista.

Lapsi voi mennä päivähoidon lääkityksen aikana, mikäli lapsen yleiskunto sen sallii. Vanhempien tulee toimittaa hoitavan lääkärin allekirjoittaman kirjallinen ohje lääkeannostelusta sekä kyseinen lääke annosteluohjeineen päivähoitopaikkaan. Vastuu lääkkeen ja lääkeannoksen oikeellisuudesta on vanhempien.

Sairauden jälkeen lapsella on oltava riittävä toipumisaika. Tarvittaessa lääkäri tai terveydenhoitaja määrittelee kyseisen toipumisaajan.

Terveyskasvatus kuuluu olennaisena osana päivähoidon kasvatustehtävään. Terveyskasvatus käsittää siisteyskasvatuksen, ruokailun, ulkoilun, levon ja pukeutumisen. Lapsen terveydestä tulee huolehtia. Pääsääntöisesti hoitohenkilökunnan tulee noudattaa paikallisten sosiaali- ja terveysviranomaisten antamia ohjeita.

Varhaiskasvatuksessa työntekijöiden ensiaputaitoja päivitetään seuraavasti:
 EA 1 (16 h) 3 vuoden päästä kertauskurssi 8 h
 EA 2 (16 h)

5.2 Lasten yleisimmät sairaudet ja hoito

kts. liite 5

Lähtökohtana on, että lapsen peruslääkitys hoidetaan kotona. Allergia-, astma- ja diabeteslääkkeistä ja käyttöohjeista sekä lääkkeiden annostelusta vanhemmat toimittavat kirjallisen tiedon lapsen hoitopaikkaan. Kirjallisen tiedon lisäksi vanhemmat opettavat päivähoidon henkilökunnalle ”kädestä pitäen”, kuinka lääkkeitä annetaan. Vanhemmat tiedottavat myös lasten ruoka-allergioista ja niiden muutoksista päivähoitopaikkaan. Näiden tietojen ansiosta lasta osataan hoitaa päivähoidossa juuri hänelle oikealla tavalla.

5.3 Hyvästä hygieniasta huolehtiminen

Päiväkodin työntekijällä, joka valmistaa ja jakaa lapsille ruokaa, täytyy suorittaa hygieniapassi. Perhepäivähoito on tämän määräyksen ulkopuolella.
 Tartuntatautilaki: Lääkintöhallituksen ohjeet (kts. liite 6)

5.3.1 Infektioiden ennaltaehkäisy

Infektiot saattavat pahentaa allergia- ja astmaoireita pitkäksi aikaa.

Päivähoidossa noudatetaan yleisiä hyvän hygienian ohjeita:

- pese kädet aina ulkoa tullessa, wc:ssä käynnin jälkeen ja ennen ruokailua sekä muulloinkin tarvittaessa
- käsien pesussa käytetään mielellään mietoja, hajusteettomia pesuaineita
- huolehdi, että myös lapset pesevät kätensä edellä mainituissa tilanteissa
- huolehdi lasten wc-hygieniasta ja wc:n siisteydestä
- auta lasta pesemään kätensä, potta tyhjennetään wc-pyttyyn
- potta huuhdellaan vain tähän tarkoitukseen varatussa altaassa, omien käsien pesu lopuksi
- vaihda vaippa omassa erillisessä paikassa, alusta kosteata pyyhkimistä kestävä, tehdään kertakäyttöpaperin päällä
- kääri vaipat rullalle ja kerää muovipussiin, alusta pyyhitään alkoholiliuoksella
- pidä paikat siisteinä ja helposti siivottavina
- puhdista päivittäin wc :t ja altaat, kovat lelut, pehmeät lelut syrjään kuivumaan
- vaihda päivittäin lakanat (jos lapsella ei ole omaa lakanaa)
- puhdista viikottain lattiat, matalalla olevat hyllyt, kahvat, kaikki pinnat, joihin vaippaikäiset lapset ovat koskettaneet
- pese lelut säännöllisesti
- pidä ruokailupöytä siistinä
- yksi aikuinen jakaa ruuan, hän ei osallistu samalla lasten hoitamiseen
- lapset voivat osallistua astioiden keräämiseen
- kata kaikille henkilökohtaiset ruokailuvälineet
- älä anna syödä toisten lautaselta
- pidä sisäilma hyvänä: tuuleta ja tarkista ilmanvaihdon toiminta säännöllisesti
- päivähoidossa ei pestä hampaita
- säilytä lasten tutit omilla paikoillaan
- laita käsi tai kyynärtaive suun eteen yskittäessä, käsien pesu sen jälkeen

- jos on infektio-oireita, kannattaa olla pois taudin alussa mieluummin kuin taudin loppuvaiheessa
- älä tule töihin sairaana!
- hoida sairastunutta lasta erillään muusta ryhmästä, kunnes vanhemmat hakevat lapsen
- informoi vanhempia, etteivät koskaan tuo sairasta lasta päivähoitoon

5.3.2 Lasten yleisimpien tapaturmien ennaltaehkäisy

Tarkista tänään että..

Yleistä

- hätänumero 112 on esillä puhelimen vieressä
- isommat lapset tietävät hätänumeron ja osaavat tarvittaessa soittaa siihen
- myrkytystietokeskuksen numero 09-471977 on puhelimen vieressä
- päivähoitopaikan ensiapuvälikkeet on riittävä
- vaaralliset esineet (sakset, veitset) ovat lasten ulottumattomissa.

Myrkytykset

- lääkkeet ovat lukitussa kaapissa
- päivähoitopaikan kemikaalit ovat lukitussa kaapissa tai niin korkealla, etteivät lapset ylety niihin
- päivähoitopaikan kemikaalit ovat alkuperäispakkauksissa
- alkoholijuomat ovat paikassa, johon lapset eivät pääse
- huone- ja pihakasvit ovat myrkyttömiä
- päivähoitopaikassa on lääkehiiltä
- pesu- ja puhdistusaineet ovat paikassa, johon lapset eivät pääse.
(kts. liite 7)

Palo- ja sähkötapaturmat

- päivähoitopaikassa on toimivat palovaroittimet
- liedessä on liesisuoja ja se on kiinnitetty tukevasti
- hanat ovat termostaatti- tai turvahanoja
- saunan kiuas on suojattu
- sähköjohdot ovat ehjiä ja pois tieltä
- tulitikut ja sytyttimet ovat lasten ulottumattomissa
- ullakko ja kellari ovat lukittuja (lasten tulitikkuleikit).

Kaatumiset ja putoamiset

- ikkunoissa on putoamisen estävät ikkunanpidikkeet
- sisäportaissa on portit sekä ylä- että alakerrassa
- parvekkeen ovessa on pidike, haka tai turvalukko
- wc:n ja kylpyhuoneen ovissa on ulkopuolelta avattavat lukot
- kylpyhuoneen lattialla on liukuesteet
- kaivon, likakaivon suoja.

Lelut ja askarteluvälineet

- alle 3-vuotiailla ei ole käytössään pieniä leluja tai leluja, joista voi irrota pieniä osia, joihin lapsi voi tukehtua
- lelujen asianmukaisuus, puhtaus ja myrkyttömyys
- huopakynien, värien ja askarteluvälineiden myrkyttömyys ja vaarattomuus
- pihaleikkivälineiden turvallisuus (rakenteeltaan tukevat).

5.4 Lääkekaapin sisältö

5.4.1 Lääkekaappi valmiustilassa

Lääkekaappi sijoitetaan pikkulasten ulottumattomiin ja pidetään lukittuna, avain turvallisessa paikassa. Tarvittaessa lääkkeiden lisäksi kaapissa tulisi olla ainakin:

- steriilejä haavataitoksia
- ideaalisiteitä
- joustosiderullia
- laastaria
- kiinnelaastaria
- vanua
- sakset ja pinsetit
- desinfioimisainetta
- bakteereja tappavaa voidetta
- kuumemittari
- lääkehiiltä (myrkytystapauksia varten)
- oksetussiirappia (noudatettava tarkasti käyttöohjetta)?
- hakaneuloja
- pari kolmioliinaa
- kyypakkaus
- keinojääpussi.

6 KIUSAAMINEN

Kiusaaminen lapsen näkökulmasta

Lasten perusturvallisuutta varhaiskasvatuksessa voi heikentää kiusaaminen. Kiusaamiseen liittyy seuraavia piirteitä: kiusaaminen voi olla fyysistä, psyykkistä, verbaalista ja sosiaalista. Se on suoraa tai epäsuoraa. Se tapahtuu toistuvasti. Kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee epätasapaino. Kiusaaminen on tahallista ja tietoisia. Sillä alistetaan ja loukataan toista. Siihen voi liittyä ryhmän vahvistava ja hyväksyvä käyttäytyminen.

Mitkä asiat voivat johtaa kiusaamiseen? Kiusaaja haluaa tuottaa itselleen mielihyvää, kiusaajalla ja kiusatulla voi olla itseluottamuksen puute. TV-ohjelmat voivat antaa aggressiivisen toimintamallin.

6.1 Millä toimenpiteillä kiusaamista pyritään ehkäisemään ja rajoittamaan?

Aikuisten tehtävänä on hankkia ja välittää tietoa kiusaamisesta. Päivähoitoryhmän ilmapiiriä kehitetään suvaitsevaksi ja kunnioitetaan toisia. Luodaan luottamukselliset suhteet lasten vanhempien ja päivähoitohenkilöstön välille. Luodaan lasten vanhempien välille yhteistä myönteistä toimintaa, edistetään toisiin tutustumista. Otetaan huomioon lasten sosiaaliset suhteet päivähoitoryhmiä muodostettaessa. Sitoudutaan yhteisiin sääntöihin.

6.2 Miten toimia kiusaamistilanteessa?

Lapsi

Kerro aikuiselle, jos sinua kiusataan tai havaitset kiusaamista. Tue kiusattua olemalla hänelle ystävä. Sano päättäväisesti: ”Jättäkää minut rauhaan!” ja lähde pois.

Lapsen huoltaja

Ole aidosti kiinnostunut lapsestasi. Pyri luomaan kotiin turvallinen ilmapiiri, jotta lapsi voi avoimesti keskustella kiusaamiseen liittyvistä asioista kotona. Rohkaise lasta löytämään ystäviä. Rajoita väkivaltaisten ohjelmien katsomista. Opeta lastasi puolustautumaan. Opeta lapsesi olemaan itsevarma. Ole yhteistyössä lapsen päivähoitajan tai päivähoitohenkilöstön kanssa.

Päivähoidon työntekijä

Seuraa lapsia ja ole kiinnostunut heidän asioistaan. Kanavoi negatiivinen käyttäytyminen rakentavaksi käytökseksi. Luo lapsille kiusaamista vastustava asenne. Tee selvät pelisäännöt kiusaamisesta. Ota kiusaamistapaukset aina vakavasti. Varmista työyhteisössä, että kaikki työntekijät ovat tietoisia, ettei kiusaamista hyväksytä ja että kiusaamisongelman poistamiseksi toimitaan yhdessä.

6.3 Kiusaaminen aikuisten työyhteisössä

Työyhteisön hyvällä ilmapiirillä voidaan vaikuttaa siihen, että aikuisten kiusaamista ei ole. Hyvä työka- vereiden tuntemus, selkeä työnjako ja riittävä keskustelu edesauttavat myönteisen ilmapiirin luomiseksi. Työnohjaus auttaa myös omalta osaltaan hyvien arkikäytäntöjen syntymisessä. Myös epäkohtiin pystytään puuttumaan heti. Hyvät arjen työkäytännöt ovat olemassa lasten hyvää kasvua ja kehitystä sekä terveellisen ja turvallisen kasvuympäristön ylläpitämistä varten.

7 ONGELMATILANTEET JA KRIISIN VAIHEET VARHAISKASVATUKSESSA

Päivittäin saamme tietoja eri puolilla yhteiskuntaa tapahtuvista ikävistä tilanteista. Ne järkyttävät sitä enemmän, mitä läheisemmäksi ne koetaan. Päivähoidossa voi esiintyä kriisitilanteita, jotka koskettavat kaikkia yhteisön jäseniä, vanhempia, ystäviä ja tuttavien. Tällaisia tapahtumia ovat esim. kuolemantapa- ukset, itsemurha tai sen yritys, vakava onnettomuus tai sairaus, vakava fyysinen ja psyykinen väkivalta tai vakava uhka. On syytä varautua niihin etukäteen, koska ne tulevat yllättäen. Etukäteen sovittu toi- mintamalli auttaa hallitsemaan pahankin kriisitilanteen. On selvää, että aikaisessa vaiheessa kiusaami- seen ja lapsen masennukseen puuttuminen on helpompaa kuin vakavien tilanteiden jo ilmaannuttua.

7.1 Miten toimitaan kriisitilanteessa?

Shokkivaihe syntyy välittömästi trauman jälkeen. Shokkivaiheelle on tyypillistä seuraavat vaiheet:

- heikentynyt kyky ajatella ja toimia järkevästi
- puutteellinen tilannehahmotus
- puutteellinen ajan- ja todellisuudentaju
- yliaktiivisuus
- liikkumisvaikeudet
- ruumiilliset reaktiot
- paniikki
- apatia.

Ensiapu shokkivaiheessa

- hengenpelastava ensiapu on kiireellinen ja välttämätön, jottei kukaan menehdy
- tavanomainen huolenpito, shokkiin joutuneista huolehtiminen ja lämpimät peitteet
- läheisyys ja kosketus rauhoittaa ja luo turvallisuutta, kädestä kiinnipitäminen ja puhuminen rauhal- lisella äänellä
- autettavan annetaan puhua ja kysellä
- yliaktiivisille annetaan tekemistä, liikuntakyvyttömät autetaan turvaan.

7.2 Kriisin vaiheet: reaktiovaihe, käsittelyvaihe, uudelleen asennoitumisen vaihe

Reaktiovaihe

Reaktiovaiheessa ihminen alkaa tajuta, mitä on tapahtunut ja hän alkaa reagoida tapahtuneeseen tunnetiloilla, jotka ovat usein rajuja, mutta luonnollisia: pelko, suru, syyllisyys, viha ja ilo. Reaktiovaiheen ensiapu on lähinnä psyykkistä. Se on luottamusta ja keskustelua. Jos puhuminen aiheuttaa voimakkaita reaktioita, autettavan tulee antaa vapaasti ilmaista tunteitaan. Itkeminen tai pelosta puhuminen voivat olla suureksi avuksi. Myös aggressiivinen käyttäytyminen on yksi tapa purkaa tunteitaan. Auttajan on syytä reagoida asiaan rauhallisesti.

Käsittelyvaihe

Tämän vaiheen aikana kriisin läpikäynyt pystyy ajattelemaan elämää eteenpäin.

Uudelleen asennoitumisen vaihe

Psyykkinen kriisi on ohi. Ihminen on vahvempi, kokeneempi kohtaamaan elämän vastoinkäymisiä.

8 LAPSEN SURUN REAKTIOT JA NIIDEN KOHTAAMINEN

8.1 Lapsen surureaktiot

Lapsella voi esiintyä välittömiä reaktioita

- shokki ja epäily, ”ei voi olla totta”, kieltäminen
- pelko ja vastustus, kauhistuminen, voimakas protesti
- apatia ja lamaannus
- kaikki jatkuu entisellään, lapsi jatkaa askareitaan kuin mitään ei olisi tapahtunut

Lapsella voi esiintyä myös tavallisia reaktioita

- ahdistus, turvallisuuden tunne järkkyy, pelot, jatkuva vaaratilanteiden kohtaamisvalmius, säikähtely
- voimakkaat muistot
- unihäiriöt, nukahtamisvaikeudet, painajaiset, yöheräily
- masennus, kaipaus, ikävä, itkeskely, mikään ei huvita, vainajan etsiminen, muisteleminen, läheisyyden etsiminen
- viha ja huomiota vaativa käytös, kiukun purkaukset, syyttely, uhkailu
- syyllisyys, itsesyytökset, häpeä
- keskittymisvaikeudet, oppimisvaikeudet, henkilösuhteet, häiriökäyttäytyminen voivat esiintyä useampien vuosien ajan, jos lapsi on menettänyt vanhempansa
- psykosomaattiset oireet, päänsärky, vatsavaivat, lisääntynyt alttius sairastua esim. saa helpommin flunssan

Lapsilla ja nuorilla, joilla on ollut useita traumaattisia kokemuksia elämässään voi olla lisäksi

- regressiivistä käyttäytymistä
- muiden välttelyä, syrjään vetäytymistä
- persoonallisuuden muutoksia
- kuvitelmia, väärinkäytöksiä
- pessimistinen asenne
- syyn ja tarkoituksen pohtiminen
- kehittyminen ja kypsyminen, itsekeskeisyys vähenee ja empatia kehittyy

8.2 Miten kohdata lapsen suru

Avoin ja rehellinen kommunikaatio on tärkeää. Voit selittää lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden asiat, väärinkäsitykset, älä kaunistele sanontoja.

Muista antaa lapselle aikaa ymmärtää. Ole valmis kuuntelemaan lasta ja juttelemaan lapsen ja nuoren kanssa silloin, kun hän on siihen valmis ja halukas.

Tee menetyksestä todellinen. Näytä omat tunteesi lapselle. Tue emotionaalista hallintaa. Anna lapsen puhua syyllisyydentunteista, puhu lapselle kuoleman pelosta.

Lapsen osallistuminen hautajaisiin, muistotilaisuuteen tai käyntiin tapahtumapaikalla edellyttää valmistelua, saattajaa sekä jälkipuintia lapsen ehdoilla turvallisen vanhemman henkilön kanssa.

9 MASENTUNEEN LAPSEN TUNTOMERKIT

Masennus ei ole pelkästään yhdestä tapahtumasta aiheutunut tilanne, vaan seurausta pitemmästä tapahtumaketjusta. Syvä masennus on aina vakava riskitekijä lapsen kohdalla. Joskus se on ”naamioitunut masennus”, jota on vaikea tunnistaa, koska lapsen mieliala voi vaihdella laidasta laitaan. Masennuksen tunnusmerkkejä ovat mm. seuraavat asiat: yksinäisyys, epätavalliset muutokset, halu olla yksin, unihäiriöt, väsymys, ärhentely, suuttuu helposti, keskittymiskyvyn puute, surumielisyys, ei hymyä, itkee helposti. Jos aikuinen huomaa useita vakavia ja jatkuvia oireita, lapsi on mahdollisesti masentunut, ja hän tarvitsee apua. Päivähoidossa perhepäivähoitaja tai päiväkotihenkilöstö ottaa asian puheeksi lapsen vanhempien kanssa. He voivat kääntyä perheneuvolan psykologin tai sosiaalityöntekijän puoleen, jotta lapsi saa avun.

10 ITSEMURHAVAARASSA OLEVA LAPSI

Kaikki itsemurhavaarassa olevista lapsista eivät ole masentuneita, mutta näillä asioilla on merkittävä yhteys. On todettu, että itsemurhan taustalla on usein ollut huomaamatta jäänyt tai puutteellisesti hoidettu depressio.

Lapsi tai nuori voi olla itsemurhavaarassa, jos ilmenee mm. seuraavia asioita: aiempi itsemurhayritys, puhuu tai uhkaa itsemurhalla, suunnitelma itsemurhan tekemisestä, lahjoittelee tavaroitaan, kokenut hiljattain tärkeän menetyksen esim. läheisen kuolema, vanhempien avioero, on ongelma, josta ei näe ulospääsyä, on liiaksi kriittinen itseään kohtaan.

10.1 Miten toimia, jos epäilee lapsen olevan itsemurhavaarassa

Aikuisen on tärkeintä itsemurhan tai itsemurhayrityksen estämisessä tunnistaa uhkatilanne ja suhtautua siihen vakavasti. Puhuminen on tärkeää. Ajatus, että apu on lähellä tulee ilmaista lapselle tai nuorelle. Vanhemmat, ystävät ja muut ihmiset voivat olla avuksi ja he löytävät myönteiset vaihtoehdot yhdessä toimimalla. Ammattiauttajien, perheneuvolan psykologi ja sosiaalityöntekijä, apu on myös paikallaan, jos se tuntuu tarpeelliselta.

11. YHTEISTYÖ ERI YHTEISTYÖTAHOJEN KANSSA

Päivähoito toimii yhteistyössä lapsen parhaaksi eri yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyötahoja ovat: lastenneuvola, sosiaalityöntekijät, perheneuvola, puheterapeutti, perhetyöntekijät, seurakunta, koulu ja poliisi.(OHR)

Lasten päivähoitohakemuksessa vanhemmilta kysytään saako olla yhteydessä eri yhteistyötahojen kanssa

vai onko ensin keskusteltava perheen kanssa. Jos vanhemmat antavat siihen luvan, voi päivähoidon työntekijä tarvittaessa suoraan olla yhteydessä lapsen kehitystä ja terveyttä koskevissa asioissa. Poikkeuksena lupaa ei tarvita, jos on epäily lastensuojelusta tai laiminlyönnistä.

11.1 Lasten katoamistilanteissa toimiminen

Kadonnutta lasta aletaan etsiä heti sen jälkeen kun, kun katoaminen on varmistunut. Poliisille tehdään katoamisilmoitus heti. Ohjeiden mukaan etsintää jatketaan niin kauan, kun lapsi löydetään tai kun poliisi antaa ohjeen lopettaa.

Lähietsintää johtaa esimies ja siihen osallistuu henkilöstö sovitun työnjaon mukaisesti. Ohjeiden mukaan lasta etsitään rauhallisesti ja tarkkaavaisesti. Etsijät ottavat huomioon lähialueella olevat vaaran paikat. Vanhemmille ilmoitetaan lapsen katoamisesta viimeistään siinä vaiheessa, kun poliisille on tehty ilmoitus. Vanhemmilta voi saada hyvää tietoa lapsen toiminnasta, käyttäytymisestä, tavoista ja tottumuksista.

11.2 Sosiaalityöntekijän kanssa yhteistyö

11.2.1 Lasta tullaan hakemaan päihtyneenä/ei tulla hakemaan

Lasta ei saa luovuttaa päihtyneenä olevalle vanhemmalle tai hakijalle. Lapsen hoitoon tulo vaiheessa on hyvä keskustella lapselle läheisistä aikuisista/sukulaisista, jotka mahdollisesti ovat lapselle turva tällaisessa tilanteessa. Jos lapselle tuttua henkilöä ei ole tiedossa, työntekijä ilmoittaa asiasta poliisille/sosiaalityöntekijälle ja toimii ohjeiden mukaan. Samoin menetellään, jos lasta ei noudeta päivähoidosta.

11.2.2 Lapsen kohdistuva väkivalta/seksuaalinen hyväksikäyttö ja laiminlyönti

Jos työntekijä huomaa lapsessa väkivallan merkkejä tai epäilee lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä on hänen otettava yhteys sosiaalityöntekijään ja toimia yhdessä sosiaalityöntekijän ohjeiden mukaan. (kts. liite 8)

Lastensuojelutapauksissa on otettava yhteys sosiaalityöntekijään. Työntekijä on myös velvollinen ilmoittamaan sosiaalityöntekijälle lapsen kohdistuvasta laiminlyönnistä.

12 PALO- JA SÄTEILYTURVALLISUUS

Jokaisessa päivähoidoitusyksikössä laaditaan yhdessä pelastustoimen kanssa pelastussuunnitelma, jossa on ohjeistus vaaratilannetta varten. Päivähoitopaikassa tulee olla varusteena palovaroittimet ja sammutuspeite/vaahdosammutin.

(kts. säteilyturvallisuus ja muut vaaratilanteet liite 9 Pelastussuunnitelma)

13 TOIMINTAOHJE UHKA- JA VÄKIVALTATILANTEISSA

Jokaisessa työhuoneessa tulee suunnitella kalusteiden sijoitus siten, että työntekijällä on mahdollisuus uhkaavissa tilanteissa poistua huoneesta. Työpöydillä ei pidetä esillä saksia, paperiveitsiä ym. teräviä esineitä.

Toimintamalli uhkatilanteissa

- älä provosoidu - unohda henkilökohtaisuudet
- jätä ovi auki, jos menet huoneeseen

- varmista että työtoverisi tietää, että olette kahden
- pidä puhuteltaessa riittävä etäisyys
- kätele vasta, kun olet varma, ettei se ole riski
- kädet koko ajan näkyvillä
- pidä huoli, että myös takana on tilaa
- puhu selkeästi ja lyhyesti
- myötäile puheessa, puhu asioita, joista olette samaa mieltä
- pyri saamaan henkilö istumaan ”ehkä meidän on parempi istuutua”
- älä käännä selkääsi
- älä tee äkkinäisiä liikkeitä
- sankari on se, joka hallitsee hermonsä niin, ettei fyysisiä vahinkoja synny
- jos tarjoutuisi mahdollisuus kiinniottoon, älä yritä sitä!

Toimintamalli väkivaltatilanteissa

- varmista turvallisuutesi
- katso rauhallisesti silmiin ja rinnan alueelle
- pidä kädet esillä, rauhoita niillä
- tyyntä puheellasi: puhu pehmeästi ja hitaasti
- jos näet merkkejä hyökkäyksestä, huuda SEIS, LOPETA
- huuda tai hälytä muutoin apua
- sinulla on oikeus hätävarjeluun, siis myös voiman käyttöön (esim. pippurisumutin)
- väistä hyökkäys aina sivulle ja työnnä hyökkääjää voimakkaasti, jos se on turvallisesti mahdollista
- älä epäröi käyttää kaikkia mahdollisia keinoja päästäksesi pakoon.

Jos henkilö on psykoottinen

- älä ryhdy oikaisemaan hänen harhojaan (paitsi, jos ne liittyvät sinuun)
- älä yritä harhauttaa
- tyyntä lyhyin ja selkein lausein
- vältä pitkää katsetta suoraan silmiin.

Kun olet saanut tilanteen hallintaan, ota yhteys harkinnan mukaan poliisiin ja lähimpään esimieheesi.

Tarvittaessa järjestä kriisihoito.

Muista täyttää aina ”Läheltä piti” –lomake (kts. liite 10) ja palauttaa se esimiehelle.

14 SÄÄDÖKSET, VASTUUT JA VELVOLLISUUDET TYÖYHTEISÖN KEHITTÄMISESSÄ

14.1 Työsuojelulait ja -asetukset

14.1.1 Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslakia sovelletaan työhön, jota työntekijä sopimuksen perusteella vastiketta vastaan tekee työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena. Vastikkeeksi katsotaan jokainen etu, jolla on taloudellista arvoa. Lakia sovelletaan myös perhepäivähoitajien työhön. Lain soveltamista näihin töihin on säädetty asetuksella.

Työturvallisuuslaki velvoittaa työnantajaa sekä niitä, joille tämä on antanut tehtäväksi johtaa ja valvoa työtä, ottamaan tarkoin huomioon mm. työn laadun, työolosuhteet, työntekijän iän ja ikääntymisen, sukupuolen, ammattitaidon ja hänen muut edellytyksensä eli ne seikat, jotka on tarpeellista ottaa huo-

mioon työntekijän suojelemiseksi joutumasta työssään alttiiksi tapaturmille tai saamasta työn takia haittaa terveydelleen. Tässä tarkoituksessa työnantajan edustajien eli eritasoisten esimiesten on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä sekä ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin tapaturmien, terveyshaittojen sekä vaaratilanteiden selvittämiseksi ja torjumiseksi. Kts. Päivähoidon työsuojelu- ja kehittämisopas s. 20-22.

14.1.2 Työsuojelun toimintaohjelma

Työnsuojelun toimintaohjelman laadintavastuu on työnantajalla. Toteutuksesta huolehtii työsuojelupäällikkö. Ohjelma on käsiteltävä yhteistyössä henkilöstön edustajien kanssa.

14.1.3 Lait työsuojeluhallinnosta ja -valvonnasta

Työsuojeluhallinnon tehtävänä on edistää työsuojelua kehittämällä työn turvallisuutta ja terveellisyyttä sekä valvomalla työsuojelun säännösten ja määräysten noudattamista.

14.1.4 Tapaturmavakuutuslaki

Tapaturmavakuutuslain mukaan sillä, joka sopimuksen perusteella työntekijänä vastikkeesta tekee työtä toiselle tämän johdon ja valvonnan alaisena, on oikeus saada syntyvästä työtapaturmasta korvausta. Tätä varten jokainen työnantaja on velvollinen ottamaan palveluksessaan oleville työtapaturmavakuutuksen.

Työpaikalla on syytä yhteisesti sopia menettelytavoista, joilla tapaturman sattuessa varmistetaan tarvittavan ensiavun järjestäminen vahingoittuneelle ja tarvittaessa tämän mahdollisimman nopea ja tarkoituksenmukainen hoitoon saattaminen.

14.2 Työsuojeluvastuu työpaikoilla

Luottamushenkilöt (kunnanvaltuusto, -hallitus, lautakunnat, säätiön tai yhtiön hallitus)

Ylin johto (kunnan johto ja virastojen päälliköt, toimitusjohtaja tai vastaava)

Keskijohto (esim. päivähoidosta vastaava päällikkö)

Työnjohto (esim. päiväkodin johtaja)

Työntekijät

14.3 Työterveyshuolto

Työterveyshuoltolain mukaan työnantajan on kustannuksellaan järjestettävä terveydenhuollon ammattilaisia ja palveluita käyttäen henkilökuntansa työterveyshuolto. Terveystarkastusten järjestäminen määrättyssä ajassa työhön ottamisen jälkeen ja uusintatarkastusten järjestäminen määräajoin sekä mahdollisuus saada yleislääkäritasoisia palveluja akuuttien sairauksien osalta. Henkilöstön hyvää terveyttä ja työkykyä pyritään edistämään ja tukemaan työkykyä ylläpitävällä toiminnalla (tyky-toiminta).

15 PÄIVÄHOITOYMPÄRISTÖN TERVEELLISYYS JA TURVALLISUUS

15.1 Perustana terveydensuojelulaki

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on selvittää:

- maaperän saastumisesta aiheutuva terveyshaitta
- oleskelutilojen lämmitys asianmukainen kylmänä vuodenaikana
- rakennus on riittävän tiivis ja siinä on riittävä lämmineristys

- rakennuksen ilmanvaihto on riittävä.

-

15.2 Päivähoitotilojen terveydellisten olojen tarkastus

- ympäristön sopivuus
- sisäilman puhtaus ja lämpötila
- äänieristys ja meluhaitat ohje- ja suositusarvoissa
- sähkölaitteet turvalliset ja valaistus riittävä sisällä ja ulkona.

16 FYYSINEN KUORMITTAVUUS

- kuormitustekijät (esim. työasennot- ja liikkeet, kiire, melu ja lämpötila)
- työntekijän yksilölliset ominaisuudet (esim. terveydentila, ammattitaito ja motivaatio)
- työyhteisön ihmissuhteet ja ilmapiiri sekä johtaminen
- työtavat: työpaikan työsuojelu- ja työterveyshenkilöstö ovat apuna arvioimassa kuormitustekijöiden terveydellistä merkitystä
- yhteistyössä henkilöstön ja esimiesten kanssa saavutetaan ergonomisesti toimivat ja samalla työkykyä ylläpitävät ratkaisut.

17 HENKINEN KUORMITTAVUUS

Henkistä rasittuneisuutta ilmenee niin päiväkotityössä kuin perhepäivähoitotyössä. Näiden kahden päivähoitotyötyöntekijän selkeä ero on siinä, että perhepäivähoitajan työ on pääasiassa yksintyöskentelyä ryhmäperhepäivähoitoa lukuun ottamatta. Päiväkodissa on sen sijaan aina läsnä useita aikuisia.

Henkisen rasittuneisuuden kokeminen voi olla sidoksissa yksilön elämäntilanteeseen, perheeseen ja vapaa-ajan tilanteisiin. Pienten lasten kanssa työskennellessään työntekijän on jatkuvasti ylläpidettävä toiseen henkilöön, lapseen ja hänen vanhempaisiin kohdistuvaa herkkyyttä ja kykyä samanaikaisesti suunnitella ja toteuttaa omaa työtä pitkäjänteisesti ja analyysoivasti. Päivähoitotyön tehtävistä varsinkin perhepäivähoitajan työ on joka hetkeltään sidoksissa hoitajan omassa perheessään kokeman tyydyttävyyden tilaan, toimitaanhan siinä konkreettisesti hänen omassa kodissaan.

Päivähoitotyön epäkohtia ovat työn hallitsemattomuus, kiire, melu ja hankalat työasennot.

18 TYÖSUOJELUN TOIMINTAOHJELMA PÄIVÄHOIDOSSA

- riskien arviointi
- työsuojelun yleisperiaatteita
- työympäristö ja työolot
- työorganisaation toimivuus
- kemialliset ja biologiset vaaratekijät
- päiväkotien turvallisuussuunnitelma
- tapaturmien ehkäisy
- tavoitteiden asettaminen ja seuranta.

(kts. liite 11)

19 KIRJALLISUUTTA

Työturvallisuuskeskus: Päivähoidon työsuojelu- ja kehittämisopas

Lastentarha 4/2005 artikkeli: Helsingin päivähoito paneutuu turvallisuuteen ss. 54-55

Koulukuljetusten liikenneturvallisuus -lehtinen, julkaisijana Kuntaliitto ilm. 2.5.2003

Kontion koulun turvallisuussuunnitelma (käsikirja) tammikuu 2004

Mannerheimin lastensuojeluliitto (tilausnumero 30041) Suomen punainen risti

Ensiapu lasten tapaturmissa

Elvytyksen uudet linjaukset 1/2006

Suomen Diabetesliitto ry

Diabeetikko päivähoitossa

Allergia- ja astmaliitto

Atooppinen ihottuma

Allergiasaneeraus ja siivous

Atooppinen iho ja lapsi

Ruoka-allergia ja -yliherkkyys

Astma

Allergialiitto

Ruoka-allergia ja lapsi

Allerginen nuha ja lapsi

Vantaan kaupunki: Tartuntatautiyksikkö, suun terveydenhuolto, ympäristökeskus 2004

Infektioriskin vähentäminen päivähoitossa, Sosiaali- ja terveysministeriö 2005

Ohjeita lasten infektioiden ehkäisyyn ja hoitoon päiväkotikäisten lasten vanhemmille

Tartuntatautiliitto ry 1993

Päiväkoti ja tarttuvat taudit

Sosiaali- ja terveysministeriö, sisäasiainministeriö, STAKES, Suomen pelastusalan keskusjärjestö,

Suomen vakuutusyhtiöiden keskusliitto, Terveystiedon edistämisen keskus 9/2004

Kotitapaturmien ehkäisykampanja: Turvallisesti kotona: Ohjeita ja ideoita kotitapaturmien ehkäisyyn ja ensiapuun

Työturvallisuuskeskus

Päivähoidon työsuojelu- ja kehittämisopas

Lastentarha: varhaiskasvatuksen ammattilehti 4/2005

HÄTÄNUMEROT JA OHJEET VAARATILANTEESSA

YLEINEN HÄTÄNUMERO
(esim. ambulanssi, palokunta)

Puh. 112

PÄIVYSTÄVÄ SAIRAALA

Puh. 6156 5657

TERVEYSKESKUS
(päivystävä sairaanhoitaja)

Puh. 6156 5635

HAMMASLÄÄKÄRIPÄIVYSTYS

Puh. 6156 6768

POLIISI

Puh. 112

TAKSI

Puh. 0600-398 300

MYRKYTUSTIETOKESKUS,
lastenkliniikka
klo 8-22

Puh. (09) 471977 tai

Puh. (09) 2414 392

OHJE ONNETTOMUUDEN TAI SAIRASKOHTAUKSEN VARALTA

SELVITÄ, MITÄ on tapahtunut
PELASTA hengenvaarassa olevat, estä lisäonnettomuudet
ANNA HÄTÄENSIAPU

- turvaa hengitys ja verenkierto
- ehkäise sokki ja tyrehtyminen verenvuoto

HÄLYTÄ APUA YLEISESTÄ HÄTÄNUMEROSTA 112

KUN SOITAT HÄTÄPUHELUN, TOIMI NÄIN

1. Kerro ensin mitä on tapahtunut ja missä
2. Vastaa sinulle esitettyihin kysymyksiin
3. Toimi sinulle annettujen ohjeiden mukaan
4. Lopeta puhelu vasta kun saat luvan

OHJE TULIPALOTILANNETTA VARTEN

Tulipalon sattuessa tärkeintä on ihmishenkien pelastaminen!

PELASTA JA VAROITA muita ihmisiä

- tulipalossa aika on ratkaiseva tekijä

SAMMUTA alkusammuttimella

- tutustu etukäteen sammuttimen sijaintiin ja käyttöön
- älä koskaan sammuta rasvapaloa vedellä → tukahduttaminen esim. kannella

HÄLYTÄ PALOKUNTA HÄTÄNUMEROSTA 112

- kerro kuka olet ja mistä soitat
- mitä on tapahtunut
- missä osoitteessa on tapahtunut
- onko ihmisiä vaarassa
- älä katkaise puhelua ennen kuin saat luvan

RAJOITA palon leviäminen sulkemalla ovet, luukut ja ilmastointi

OPASTA tai järjestä opastus ja esteetön pääsy pelastusyksikölle palokohteeseen.

PELASTUSSUUNNITELMA säteilyturvallisuus ja muut vaaratilanteet liite 9

Muut tärkeät puhelinnumerot

Sosiaalityöntekijät 615 65732, 615 65733, 615 65734, 615 65735

Perhetyöntekijä 044 7970352

Lastenneuvola 615 65706

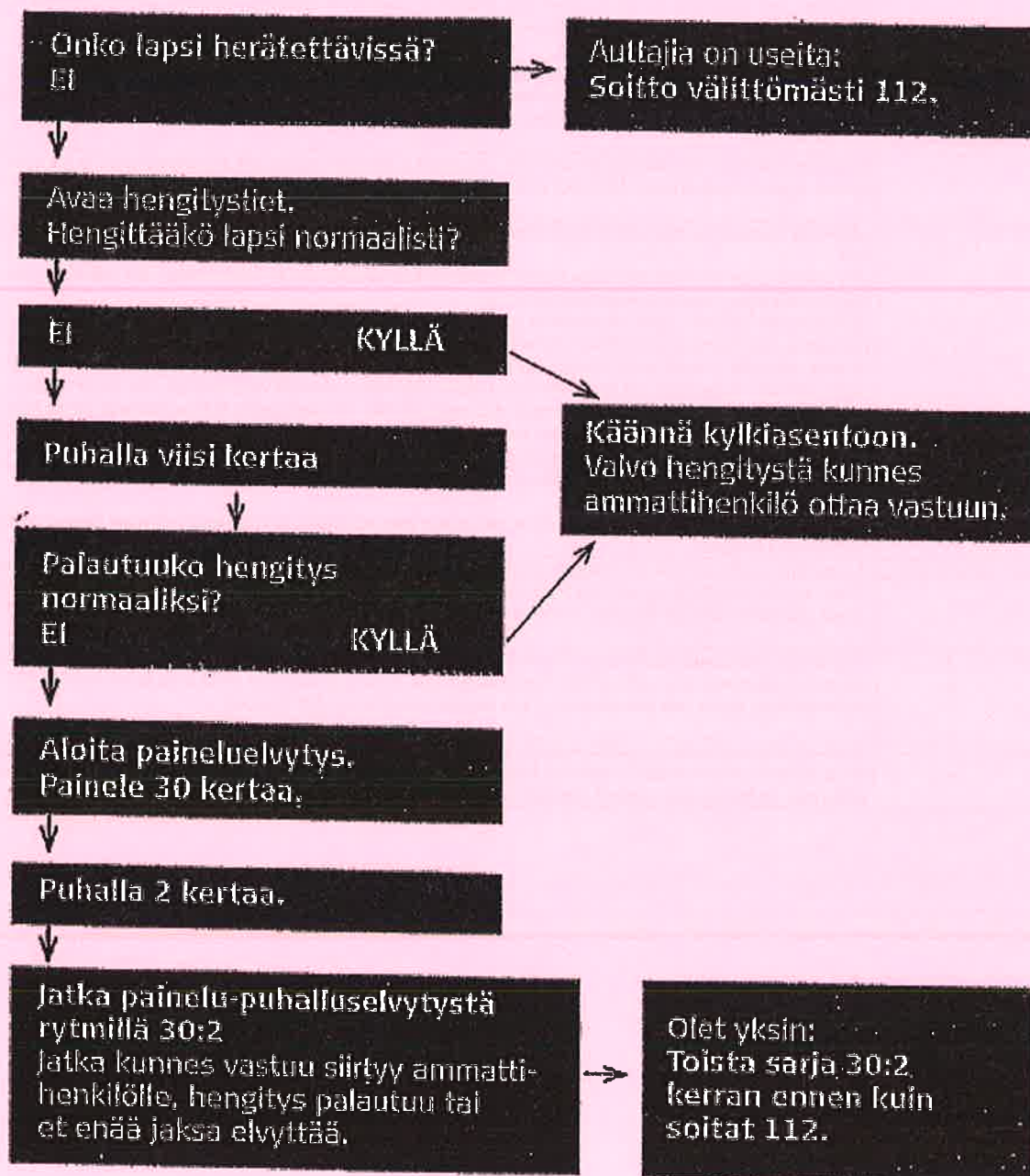
Perheneuvola 615 65684

LASTEN YLEISIMMÄT TAPATURMAT JA ENSIAPU

Tapaturma	Ensiapu
Lääkemyrkytykset	Tarkista lapsen suu ja poista mahdolliset suussa olevat tabletit. Arvioi lapsen nauttimien tablettien enimmäismäärä. Anna lääkheiltä. Ota yhteys myrkytystietokeskukseen.
Hammas tapaturmat	Aina yhteys hammaslääkäriin. Mikäli mahdollista, pidä irronnutta hammasta lapsen suussa tai pane hammas kosteaan kankaaseen, paperiin tai maltoon kunnes pääset lääkäriin.
Käärmeenpurema ja ampaisenpisto	Käärmeistämme vain kyy on myrkyllinen. Aseta purtu raaja lepoon, ei koholle. Toimita lapsi viivytystä varten lääkärin. Jos saatavilla on ns. kyypakkaus, anna sen sisältämät tabletteja lapselle ohjeen mukaan. Niitä annetaan myös ampaisen tai mehiläisen pistossa.
Putoamiset ja muut vaikeat loukkaantumiset	Jos lapsi on tajuton, pane hänet kyljelleen siten, että ylempi polvi koukistettuna nojaa alustaa vasten, älä juota tajutonta lasta. Älä nosta vaikeasti loukkaantunutta lasta istumaan edes syliinkään, vaan kuljeta häntä makuuasennossa. Paras kuljetusasento on se, missä lapsi ei valita kipua.
Sähköiskut	Katkaise virta heti, ettet itse joudu vaaraan. Jos lapsi ei hengitä, aloita heti puhalluselvytys ja jos syke ei tunnu, aloita paineluelvytys. Vie lapsi mahdollisimman nopeasti lääkärin hoitoon.
Palovammat	Jäähdytä vamma-aluetta välittömästi viileällä vedellä noin 20 minuuttia tai siihen asti kunnes kipu lakkaa. Jos palanut alue on kuitenkin laaja (esim. suurempi kuin rintakehän ja vatsan alue), älä jäähdytä, sillä tällöin jäähdytys voi johtaa alilämpösytyteen. Jäähdytyksen jälkeen peitä palovamma puhtaalla siteellä ja toimita lapsi lääkäriin, mikäli hänellä on rakkuloita kämmenellä suuremmalla alueella tai palovamma on syvä tai sijaitsee kasvojen, käsien tai nivelten alueella. Lievät palovammat voit hoitaa kotona. Jäähdytyksen jälkeen peitä palovamma puhtaalla siteellä. Apteekista voi myös hankkia jatkohoitoa varten steriiliä voidesidettä. Älä käytä muita rasvoja. Pidä sidettä haavalla vaihtamatta 2-3 vuorokautta. Jos vammasta tihkuu nestettä siteen läpi, lisää imevää sidekerrosta. Sen jälkeen vaihda siteet 1-2 vrk:n välein. Jos palovamma tulee, hakeudu hoitoon. Lapsilla pienikin palovamma voi olla vaarallinen.
Hukkumistapaturmat	Aloita heti elvytystoimenpiteet: puhalluselvytys ja myös paineluelvytys, jos et tunne sykettä lapsen kaulalla tai nivustaipeessa. Soita heti apua hätänumeroon 112. Jokainen veden alta pelastettu ja vettä keuhkoihinsa saanut on aina toimitettava hoitoon.
Runsas ulkoinen verenvuoto	Aseta lapsi makuuasentoon. Kohota raajaa, mikäli haava on raajassa. Runsaskin verenvuoto voidaan lähes aina tyrehtyttää painamalla vuotokohtaa sidetaitoksella tai haavatyynyllä. Verenvuoto lakkaa, kun oikea painamiskohta on löytynyt. Toimita lapsi jatkohoitoon.
Tukehtumiset	Nosta lapsi jalolista riippumaan ja koputa nyrkillä reippaasti lapaluiden väliin, jos lapsi on vetänyt kurkkuunsa ruokapalan tms., joka estää hengityksen. Jos riiputus ja koputus eivät auta ja jos lapsi ei siltikään hengitä, aloita heti puhalluselvytys ja toimita hänet viipymättä hoitoon.
Roska silmässä	Yritä huuhdella silmää puhtaalla vedellä esimerkiksi kaatamalla kannusta vettä lapsen silmään. Kehota lasta räpyttelemään silmää huuhtelun aikana. Vie lapsi lääkäriin, jos roska ei irtoa tai rikantunne jatkuu silmässä. Lapsi on aina vietävä heti lääkäriin, jos roska on kiinni silmän sarveiskalvossa.

ELVYTYKSEN TOIMINTAKAAVIO

Lapsen alle 8 vuotta painelu-puhalluselvitys (PPE)

Kiivanen

17.10.2002

LASTEN KANSSA TYÖSKENTELEVIERIKOSTAUSTAN SELVITTÄMINEN**SISÄLLYS**

1	Lain tarkoitus	2
2	Lain voimaantulo ja palvelussuhteet	2
2.1	Voimaantulovaiheeseen liittyviä tilanteita palvelussuhteissa	3
3	Lyhyt (enintään 3 kk) toiminta tehtävissä, menettelyä ei sovelleta	3
4	Työnantajan velvollisuudet tehtävien arvioimiseksi ja rikosrekisteriotteen pyytämiseksi	4
4.1	Ehdollinen valinta	5
5	Mitä on lasten kanssa tehtävä työ	5
5.1	Määritelmä	5
5.2	Koulukuljetukset	7
6	Muut sopimussuhteet ja selvittämisvelvolliset	7
7	Kunta toimeksiantajana	8
8	Hakuilmoitus, otteen hankkiminen, käsittely, päätöksenteko ja otteen palauttaminen ...	8
9	Mitä tietoja rikosrekisteriotteesta ilmenee	9
10	Rikosrekisteriotteen tilaaminen	10
11	Rangaistussäännökset	11
12	Loppuarviointia	12
	Rikosrekisteriotteen hakemuslomake	13

Kiivanen

17.10.2002

LASTEN KANSSA TYÖSKENTELEVIENTEN RIKOSTAUSTAN SELVITTÄMINEN

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
Laki rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta (505/2002)
HE 3/2002 vp

1**Lain tarkoitus**

Vuoden 2003 alusta tulee voimaan uusi laki menettelystä, jolla lasten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa voidaan tietyin edellytyksin selvittää (jäljempänä rikostaustan selvittämislaki). Lain tarkoituksena on suojella alaikäisten eli alle 18 -vuotiaiden henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan. Lain tavoitteena on vähentää lasten riskiä joutua seksuaalisesti hyväksikäytetyksi, väkivallan kohteeksi tai houkutelluksi huumausaineiden käyttöön. Laki edistää osaltaan lasten oikeutta turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön. Erillislaissa ja siihen liittyvässä rikosrekisterilain muutoksessa on säädetty menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään. Selvittäminen tapahtuu siten, että työnantaja (tai muu selvitysvelvollinen, ks. jäljempänä kohta 6) pyytää henkilöä, jota ollaan ottamassa/nimittämässä laissa tarkoitettuun työhön tai jolle ollaan osoittamassa laissa tarkoitettuja tehtäviä, toimittamaan itseään koskevan rikosrekisteriotteen nähtäväksi ennen työsopimuksen/nimittämisen tekemistä tai tehtävien antamista.

2**Lain voimaantulo ja palvelussuhteet**

Laki tulee voimaan 1.1.2003. Lakia sovelletaan sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön. Näin ollen työsopimuslaissa, merimieslaissa ja kotitaloustyöntekijäin työsuhteesta annetussa laissa säädettyt työsuhteet sekä oppisopimussuhde, josta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, ovat po. lain piiriin kuuluvia työsuhteita. Rikostaustan selvittämismenettely koskee siis työnantajasta riippumatta kaikkien työsuhteeseen otettavien henkilöitä laissa säädetyin edellytyksin. Laki koskee myös kuntien ja kuntayhtymien viranhaltijoita ja valtion virkamiehiä. Rikostaustan selvittämismenettelyn ulottaminen kirkon viranhaltijoihin edellyttää menettelyn säätämisestä kirkkolaislaissa. Kirkolliskokous hyväksyi toukokuussa 2002 ehdotuksen rikostaustan selvittämismenettelyn ulottamisesta myös kirkon viranhaltijoihin ja kirkkolain muutos on valmisteilla.

Ilman työsuhdetta tapahtuva vapaaehtoinen kansalaistoiminta esimerkiksi järjestöissä ei kuulu menettelyn piiriin. Mikäli vapaaehtoistoiminnan alalla tehdään työtä työsuhteessa toimien, laki luonnollisesti tulee sovellettavaksi.

Lakia sovelletaan myös eräissä muissa tilanteissa ja sopimussuhteissa työ- ja virkasuhteiden lisäksi (ks. jäljempänä kohta 6).

Kiivanen

17.10.2002

2.1**Voimaantulovaiheeseen liittyviä tilanteita palvelussuhteissa**

Laki ei koske voimaantuloajankohtana 1.1.2003 palveluksessa jo olevia, vaikka he työskentelisivät laissa tarkoitetuissa tehtävissä. Menettelyä ei sovelleta heihin myöskään siinä tilanteessa, että työskentelypaikka/toimintayksikkö saman työnantajan palveluksessa vaihtuu.

Sen sijaan annettaessa voimaantuloajankohdan jälkeen palveluksessa jo olevalle ensimmäistä kertaa laissa tarkoitettuja tehtäviä, ote tulee pyytää nähtäväksi.

Näin ollen, jos lasten kanssa tehtävässä työssä henkilön palvelussuhde on ehtinyt alkaa ennen lain voimaantuloa ja jatkuu keskeytymättömänä lain voimaantulon jälkeen, menettelyä ei sovelleta. Kyse voi olla myös palvelussuhteesta, jossa po. tehtävissä väliaikaisena/määräaikaisena toimiva otetaan/valitaan toistamiseen taikka vakinaistetaan näihin tehtäviin ja palvelussuhteeseen ei tule päivänkään katkosta.

Lain voimaantulon jälkeen tapahtuvia uusia rekrytointeja menettely koskee. Jos siis henkilö vaihtaa työnantajaa esimerkiksi siirtymällä kunnan palveluksesta toiseen kuntaan taikka kunnasta kuntayhtymään, uuden työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisteriote ennen henkilön ottamista tai nimittämistä. Saman työnantajan palveluksessa olevan, otteen jo kertaalleen toimittaneen henkilön ei tarvitse toistamiseen esittää otetta nähtäväksi.

Jos henkilön palvelussuhde laissa tarkoitetuissa tehtävissä päättyy ja hän tauon jälkeen palaa uudestaan saman työnantajan palvelukseen samoihin tai muutoin laissa tarkoitettuihin tehtäviin, henkilön tulee rikosrekisteriotteen kelpoisuusvaatimuksesta johtuen (ei saa olla 6 kuukautta vanhempi) esittää uusi ote.

Rikostaustan selvittämismenettely ei tule sovellettavaksi ennen lain voimaantuloa aloitettuihin rekrytointeihin tai vireillä oleviin asioihin viranomaisessa. Tämä, hallituksen esityksen perusteluista ilmenevä kohta voi käytännössä tarkoittaa tilannetta, että hakumenettely aloitetaan tämän vuoden puolella ja valinta/vaali toimitetaan vielä tämän vuoden aikana, mutta virantoimitus alkaa voimaantuloajankohdan 1.1.2003 jälkeen. Mikäli hakumenettelyyn on ryhdytty tämän vuoden puolella, mutta valinta/vaali suoritetaan vuodenvaihteen eli lain voimaantuloajankohdan jälkeen, menettelyä ei myöskään lain nojalla tarvitse soveltaa, koska rekrytointi on aloitettu ennen lain voimaantuloa. Jos jostain syystä katsottaisiin tarpeelliseksi selvittää rikostaustatiedot, tulisi hakuilmoituksessa ilmetä tämä eli säännöksiä tulee soveltaa kokonaisuudessaan.

3**Lyhyt (enintään 3 kk) toiminta tehtävissä, menettelyä ei sovelleta**

Lakia ei kuitenkaan sovelleta, jos po. tehtävät kestävät yhden vuoden aikana yhteensä enintään kolme kuukautta. Menettelytavat kolmen kuukauden määräajan laskemisessa ja kulumisessa sekä otteen nähtäväksi pyytämisessä ovat seuraavat:

Jos henkilöllä on useita alle kolme kuukautta kestäviä määräaikaisia työ- tai virkasuhteita samaan työnantajaan, ote on pyydettyä siinä vaiheessa, kun työ- tai virkasuhteiden yhteenlaskettu kesto vuoden aikana ylittää yhteensä kolme kuukautta. Vuodella ei

17.10.2002

tarkoiteta kalenterivuotta, vaan aika lasketaan ensimmäisen työ- tai virkasuhteen alkamisesta eteenpäin. Työnantajan on siis samaa henkilöä uudelleen palkattaessa tarkistettava, kuinka pitkän ajan tämä on uuden työ- tai virkasuhteen alkamista edeltävän vuoden aikana työskennellyt työnantajan palveluksessa sellaisissa tehtävissä, joita kyseessä oleva menettely koskee. Jos kolmen kuukauden aika täyttyy uuden palvelusuhteen alkaessa tai sen aikana, henkilön on työnantajan vaatimuksesta esitettävä rikosrekisteriote ennen palvelussuhteen alkamista. Koska rikosrekisteriotteen kelpoisuus-aika on kuusi kuukautta, usein toistuvissa lyhytaikaisissa palvelussuhteissa toimiva henkilö voi käyttää jo aiemmin esittämänsä otetta, kunhan se ei ole kuutta kuukautta vanhempi.

Kuntasektorilla voi olla aloja ja yksiköitä (esim. opetussektori), joissa samat henkilöt toimivat lyhytaikaisissa sijaisuuksissa vuoden aikana ja joissa kolmen kuukauden ajanjakso oletettavasti jossain vaiheessa täyttyy. Mahdollisesti vaadittavan rikosrekisteriotteen saamiseksi voidaan sijaishenkilöstöä etukäteen informoida lain mukaan vaadittavan rikosrekisteriotteen esittämismenettelyä, jolloin sijaisuuksiin nopeasti tarvittava henkilö voisi puolestaan etukäteen hankkia otteen.

Osa-aikaisuudella ei ole merkitystä soveltamisen kannalta, vaan määräyksen pituus ratkaisee.

4

Työnantajan velvollisuudet tehtävien arvioimiseksi ja rikosrekisteriotteen pyytämiseksi

Työnantaja on rikostaustan selvittämislain nojalla velvollinen arvioimaan jo ennen tehtävän avoimeksi ilmoittamista ja hakuilmoitusta, kuuluuko avoinna oleva tehtävä, työ tai virka rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin. Laissa ei luetella erikseen ammattinimikeitä tai muita yksiselitteisiä perusteita menettelyn piiriin tulevien henkilöiden rajaamiseksi.

Työnantaja veloitetaan selvittämään lasten kanssa työskentelevien henkilöiden rikostausta. Työnantajan on pyydettävä henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä silloin kun kyseessä on työ- tai virkasuhde, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa (ks. tarkemmin jäljempänä kohta 5). "Pysyväisluontoisesti" ja "olennaisesti" -ehtojen tulee molempien täyttyä. Arvio tulee tehdä työtä ja tehtäviä annettaessa olevan tilanteen mukaan.

Rikosrekisteriotteesta tulee selvittää, onko henkilö tuomittu rikoslain nojalla sukupuoliseellisyyttä loukkaavasta teosta, seksuaalirikoksesta, törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuneesta rikoksesta tai huumausainerikoksista (ks. jäljempänä kohta 9).

Menettely koskee siis vain sitä henkilöä, joka on tullut tehtävään valituksi. Kaikkien tehtävästä kiinnostuneiden hakijoiden ei siis edellytetä toimittavan otetta hakemuksensa liitteenä, vaan ote pyydetään nähtäväksi ainoastaan siltä henkilöltä, jota ollaan valitsemaan ao. tehtävään. Näin ollen työsopimus voidaan solmia tai henkilön nimittäminen tehdä vasta sen jälkeen, kun ote on toimitettu työnantajan nähtäväksi ja työnantaja on voinut otteen tiedot nähtyään suorittaa valmistelun loppuun. Otteen esittäminen on siten

Kiivanen

17.10.2002

osa valintamenettelyä, joten virka- tai työsuhde voi syntyä vasta, kun työnantajan edellyttämä ote on esitetty.

Annettaessa palvelussuhteessa olevalle ensimmäisen kerran laissa tarkoitettuja tehtäviä, ote tulee pyytää nähtäväksi, kuten edellä kohdassa 2.1. on yksityiskohtaisemmin selostettu. Mikäli henkilö ei toimita itseään koskevaa otetta eikä työnantaja näin ollen voi varmistua taustatiedoista, työnantajan harkintaan jää, voidaanko tehtäviä lainkaan antaa ja miten työoikeudellisesti tilannetta työnantajan ja työntekijän välisessä oikeussuhteessa sen jälkeen tulee arvioida.

4.1

Ehdollinen valinta

Jollei kunnan tai kuntayhtymän virkaa täytettäessä ole käytettävissä rikosrekisterinotetta, valinta on suoritettava ehdollisena ja valinnan vahvistaminen on ratkaistava vasta sitten, kun ote on esitetty. Virkaan ehdollisesti valitun on esitettävä nähtäväksi rikosrekisterinote viimeistään 30 päivän tai viran täyttävän viranomaisen erityisestä syystä myöntämän pidemmän määräajan kuluessa valitsemispäätöksen tiedoksisaannista lukien uhalla, että valinta muutoin raukeaa. Valinnan vahvistamisesta tai sen raukeamisesta päättää ehdollisen valinnan suorittanut viranomainen tai vahvistamisesta asianomainen alempi täytäntöönpanoviranomainen.

5

Mitä on lasten kanssa tehtävä työ

5.1

Määritelmä

Tätä lakia sovelletaan työ- tai virkasuhteessa työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. (2 §:n 1 mom.)

Alaikäisellä tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole vielä täyttänyt 18 vuotta.

Ammattinimikkeitä tai muita yksiselitteisiä perusteita menettelyn piiriin tulevien henkilöiden piiriin rajaamiseksi ei säännöksessä luetella, vaan kysymyksessä olevilla toimialoilla toimivien työnantajien tulisi määritellä ne työtehtävät, jotka kuuluisivat ehdotetun menettelyn piiriin.

"Pysyväisluontoisesti" ja "olennaisesti" -ehtojen tulee molempien täytyä. Arvio tehdään työtä ja tehtäviä annettaessa olevan tilanteen mukaan, kuten edellä on todettu. Ts. vaikka jotkut alat, yksiköt ja ammattiryhmät ovat selkeästi niitä, joita rikostaustan selvittämismenettely koskee, voi työnantaja joutua arvioimaan esimerkiksi kiinteistö-, siivous- tai muun avustavan henkilökunnan osalta, täytyvätkö tosiasiallisesti tehtävässä kriteerit rikostaustan selvittämismenettelylle; vrt. henkilö jatkuvasti tekemisessä samojen lasten kanssa, yhteisö voi toimia periaatteella, jonka mukaan kaikilta yhteisön aikuisilta odotetaan osallistumista vuorovaikutukseen lasten kanssa jne.

Lasten ja nuorten parissa mm. kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä työskentelee kuntasektorilla arviolta runsas neljännes koko sen henkilöstöstä. Lain soveltaminen tulee siis keskeisesti kohdentumaan kuntasektorille.

Alla olevassa esimerkinomaisessa luettelossa on HE:stä ilmenevän lisäksi tarkasteltu kuntasektorin henkilöstöä, mitä työtä, toimintoja ja henkilöitä (nimikkeitä) rikostaustan selvittelymenettely tulisi koskemaan ja mitkä jäisivät sen ulkopuolelle.

Menettely koskee:

- opetushenkilöstö
 - esiopetus, perusopetus, lukiokoulutus, toisen asteen ammatillinen koulutus (kohdistuu alle 18-vuotiaisiin)
- päivähoidon hoito- ja kasvatushenkilöstö
- lastensuojelun laitoshuollon hoito- ja kasvatushenkilöstö
- yksityisten perhekotien hoito- ja kasvatushenkilöstö
- nuorisotoimen ohjaushenkilöstö
- liikuntatoimen ohjaushenkilöstö (osittain)
- sairaaloiden lastenosastojen ja lastenpsykiatristen ja nuorisopsykiatristen osastojen hoitohenkilökunta
- lastensuojelulaitoksen tai sisäoppilaitoksen tekninen tai hallinnollinen henkilökunta (2 § 1 mom. kriteerien täytyminen)
- koulujen ja lastensuojelulaitosten sosiaalityöntekijät ja psykologit (2 § 1 mom. kriteerien täytyminen)
- kouluavustaja, koulunkäyntiavustaja, henkilökohtainen avustaja, koulukuraattori

Menettely ei koske:

- lapsi vanhempansa seurassa
- työ kohdistuu samanaikaisesti sekä aikuisiin että lapsiin
 - esimerkiksi uimahallinvalvoja
- kestää tietyn lyhyen (HE: esim. viikko) ajan (pysyväisluontoisuus ei täyty)
- yhteydenpito lapseen on satunnaista tai vastaanottotoiminnan luonteista ja voidaan olettaa, ettei lapsen ja työntekijän välille synny sellaista henkilökohtaista tai luottamuksellista suhdetta, joka voisi johtaa esimerkiksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai houkutteluun huumausaineiden kokeiluun, esimerkkejä:
 - lääkärin vastaanottotilanteet
 - virastossa työskentelevän sosiaalityöntekijän työ
 - kasvatus- ja perheneuvolassa tehtävä työ
 - lastenneuvolatoiminta
 - kirjastot
- yliopistolain ja ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain mukaisia tehtäviä hoitamaan hakeutuvat
- ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisia tehtäviä hoitamaan hakeutuvat

Kiivanen

17.10.2002

- perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettu muu kuin oppivelvollisten opetus (rajoittuu pääasiassa 18 v täyttäneisiin oppivelvollisuusiän ylittäneisiin aikuisopiskelijoihin)
- opiskelijoiden työharjoittelu ja muu opiskelu käytännön työtehtävien yhteydessä
- vapaaehtoinen kansalaistoiminta

5.2

Koulukuljetukset

Kunnan ja koulukuljetuksia hoitavan liikennöitsijän kanssa tehdään yksityisoikeudellinen sopimus. Liikennöitsijä on tarvinnut toiminnalleen luvan, mutta kuntaan nähden hän on yrittäjä, joka saa korvauksen kuljetustehtävistä. Liikenneluvan myöntämisen edellytyksenä on hyvämaineisuus ja lisäksi henkilön on oltava "muutoinkin sopiva". Lausuntoa antaessaan poliisiپیirit myös käytännössä kysyvät usein rikosrekisteritiedot ja lisäksi käyttänevät poliisin rekisteritietoja, joten tältä osin kontrolli on tiukka.

Liikennöitsijällä voi puolestaan olla palveluksessaan kuljettaja/kuljettajia ("renki"), jotka työoikeudellisesti ovat työsuhteessa yrittäjään. Kuljettajana toimiminen edellyttää niin- ikään lupaa, josta on säädetty ajokorttiasetuksen 36-38 §:ssä. Luvan ehtona on mm. että henkilöä ei henkilökohtaisten ominaisuuksiensa takia ole pidettävä tehtävään sopimattomana. Oikeusrekisterikeskuksen mukaan tätä on tulkittu siten, että henkilön on oltava rikosrekisterilain 4a §:n 2 kohdan tarkoittamalla tavalla luotettava, ja rikosrekisteritiedot on ohjeistettu annettavaksi poliisille, jos niitä pyydetään. Poliisi käyttänee tätäkin lupaa antaessaan myös omia rekistereitään.

Taksi- ja liikennelupa-asioiden oma tarkistamismenettely perustuu siis alaa koskevaan lainsäädäntöön ja noudatettuun oikeuskäytäntöön.

Jos siis liikennöitsijällä on palveluksessaan työntekijä/työntekijöitä, joiden työhön puolestaan sisältyy säännöllisiä koulukuljetuksia, liikennöitsijä työnantajana on velvollinen huolehtimaan rikostaustan selvittämismenettelystä.

6

Muut sopimussuhteet ja selvittämisvelvolliset

Myös muussa kuin työ- tai virkasuhteessa tapahtuvaan toimintaan laissa tarkoitetuissa tehtävissä sovelletaan rikostaustan tarkistamismenettelyä. Näissä kunta voi olla asiassa osallisena siten, että toiminto järjestetään tai tapahtuu kunnassa taikka kunta on sopija-osapuolena asiassa mukana. Lakia sovelletaan soveltamisalasäännöksen 2 §:n 1 momentin edellytyksin 2 momentissa luetelluissa tapauksissa :

- 1) siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun,
- 2) työvoimapolitiisessa toimenpiteessä olevien henkilöiden tekemään työhön eli työelämäpalveluksessa, työharjoittelussa tai työkokeilussa olevan henkilön työhön,
- 3) perhehoitajan antamaan perhehoitoon sekä

17.10.2002

- 4) yksityisiin sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajiin, joista säädetään yksityisten sosiaalipalvelujen valvontalaissa ja yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa.

Edellä kodissa 1) ja 2) siviilipalveluskeskuksen ja työvoimaviranomaisen tehtäväksi on säädetty rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytäminen ennen määräysten ja sopimusten tekemistä, joita ei kuitenkaan voida tehdä, jos henkilö ei halua ottaa vastaan tällaisia tehtäviä. Tällä turvataan henkilön oikeus päättää rikosrekisteritietojensa ilmaisemisesta. Näissä tilanteissa on laissa turvattu henkilön oikeus ilman negatiivisia seuraamuksia kieltäytyä rikostaustan selvittämismenettelyn piiriin kuuluvista tehtävistä.

Kohdan 4) tilanteessa lääninhallituksella lupaviranomaisena on velvollisuus pyytää ote nähtäväksi ennen toimiluvan myöntämistä. Lupaviranomaisen rikostaustan selvittäminen kohdistuu aina muuhun kuin työsuhteessa olevaan henkilöstöön. Käytännössä lupaviranomainen tarkistaa yrittäjäasemassa olevien henkilöiden rikostaustaa, kun he hakevat toimilupaa. Kunnalla puolestaan on velvoite pyytää ote nähtäväksi niissä tilanteissa, joissa palvelun tuottajaa koskee ilmoitusvelvollisuus kuntaan nähden.

Kohdan 3) tilanteessa kunnan/kuntayhtymän velvollisuus on toimeksiantosopimusta valmistellessaan pyytää perhehoitajaksi aikovalta henkilöltä rikosrekisteriote.

7

Kunta toimeksiantajana

Ostosopimuksissa/toimeksiantosopimuksissa eli yksityisoikeudellisissa sopimuksissa kunta ei toimi työnantajana, vaan ainoastaan järjestää palvelun ja maksaa myyjälle korvauksen. Myyjä, yritysmuodosta riippumatta, ollessaan työnantaja-asemassa omaan henkilöstöönsä nähden, on vastuussa tämän lain mukaisten rikostaustan selvittämismenettelyn työnantajalle kuuluvista velvoitteista. Kunta voi tarvittaessa muistuttaa palvelun tarjoajalle rikostaustatietojen tarkastusvelvollisuudesta, mutta ensisijainen velvollisuus on kullakin työnantajalla itsenäisesti omaan henkilöstöönsä nähden. Muistutusvelvollisuus on tärkeää erityisesti niissä tilanteissa, joissa myyjä/työvoiman vuokraaja tms. sopijaosapuoli ei tiedä, että sen palveluksessa olevia henkilöitä tullaan nimenomaan käyttämään tai he toimivat laissa tarkoitetuissa tehtävissä.

8

Hakuilmoitus, otteen hankkiminen, käsittely, päätöksenteko ja otteen palauttaminen

Työnantajan on mainittava rikosrekisteriotteen esittämisvelvollisuudesta työnhaku- tai muussa ilmoituksessa, jolloin virkaa/tehtävää hakeva henkilö on jo tehtävää hakiessaan etukäteen tietoinen tällaisesta vaatimuksesta.

Otteen hankkiminen on siis henkilön itsensä tehtävä ja hän on sen oikeutettu saamaan eli pyytäjänä on palvelussuhteeseen otettava, uusia tehtäviä saava, siviilipalvelusvelvollinen, työvoimapolitiiseen toimenpiteeseen otettava henkilö, palvelun tuottaja ja perhehoitaja. Rikosrekisteriote tilataan oikeusrekisterikeskukselta allekirjoitetulla kirjallisella pyynnöllä, jossa on mainittava otteen käyttötarkoituksesta (ks. jäljempänä kohta 10). Ote on pyytäjälle maksuton. Ote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi työnantajalle esitetäessä.

Kiivanen

17.10.2002

Ilmeisesti otteen pyytäjälle on annettava tarkempi ohjaus siitä, kenelle tai mille taholle (vastaanottaja) kuntaan ote on toimitettava, jotta ote ei tarpeettomasti kulkeudu sellaisille henkilöille, jotka eivät otetta ja sen tietoja välttämättä tarvitse päätöksentekoa ja käsittelyä varten.

Rikosrekisteriotteen nähtäväksi esittäneen henkilötietoihin saadaan tehdä ainoastaan merkinnät rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen tunnistetiedoista. Työnantaja tai muukaan henkilö, joka on saanut otteen nähtäväksi, ei saa ottaa siitä jäljennöstä. Otteen sisällöstä ei ole oikeuta merkitä rikosrekisteritietoja henkilöä koskeviin asiakirjoihin. Otteesta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä tehdessään päätöstä siitä, annetaanko henkilöille em. tehtäviä. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa sivulliselle senkään jälkeen kun henkilö ei enää hoida sitä tehtävää, jossa hän on tiedon saanut.

Rikosrekisterissä oleva merkintä ei merkitse nimitys- tai toimintakieltoa, vaan hakijan tai muun henkilön soveltuvuus jää työnantajan harkintaan. Lain mukaan rikosrekisteriotteen esittämisestä voidaan tehdä ainoastaan merkintä siitä, onko ote esitetty vai ei, ja jos ote on esitetty, sen tunnistetiedot. Näin ollen otteesta ilmenevien seikkojen seurauksena työnantaja, päättäessään olla ottamatta henkilöä tehtävään, voi todeta ainoastaan, että valintaa ei vahvisteta/nimitys raukeaa/työsopimusta ei tehdä (HE).

On selvää, että koska ansio- ym. vertailu tulee suorittavaksi hakijoiden kesken ensin kaikilta osin loppuun, ja ote pyydetään tämän jälkeen nähtäväksi vain tehtävään ensisijaisesti nimitettävältä/esitettävältä, lopullista harkintavaltaa käyttävän työnantajan jätettyä henkilön valitsematta tämä ei voi vedota siihen, että valitsematta jättäminen olisi tästä tai muustakaan syystä virheellinen taikka lain vastainen.

Ote on palautettava henkilölle viipymättä sen jälkeen, kun työnantaja ei enää tarvitse otetta valintamenettelyn täytäntöön panemiseksi. Aika, jonka kuluessa ote on palautettava, riippuu siitä, minkälainen valintamenettely on.

9

Mitä tietoja rikosrekisteriotteesta ilmenee

Rikosrekisteriin merkitään tuomioistuimen ratkaisut, jolla henkilö on tuomittu sakkorangaistusta ankarampaan rangaistukseen. Rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa säädetään rajoitetusta rikosrekisteriotteesta, joka on tarkoitettu annettavaksi rikostaustan selvittämislaisissa tarkoitettuihin tehtäviin valittaville henkilöille. Rikostaustan selvittämismenetelmien piiriin on pyritty ottamaan mukaan nimenomaan ne rikokset, joihin syyllistyneitä on katsottu perustelluksi pyrkiä estämään työskentelemästä lasten kanssa. Näitä rikoksia ovat seksuaalirikokset, väkivaltarikokset ja huumausainerikokset.

Rikosrekisteriotteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu seuraavista teoista:

– lapsen kohdistuvat rikokset:

sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito (RL 17:19 §)
lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:6 §)

Kiivanen

17.10.2002

törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:7 §) sekä seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta (RL 20:8 §)

– seksuaalirikokset:

raiskaus (RL 20:1 §)
törkeä raiskaus (RL 20:2 §)
pakottaminen sukupuoliyhteyteen (RL 20:3 §)
pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4 §)
seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5 §)
paritus (RL 20:9 §) sekä
sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17:18 §)

– väkivaltarikokset:

tappo (RL 21:1 §)
murha (RL 21: 2 §)
surma (RL 21: 3 §)
törkeä pahoinpitely (RL 21: 6 §)
törkeä ryöstö (RL 31: 2)

– huumausainerikokset:

huumausainerikos (RL 50:1 §)
törkeä huumausainerikos (RL 50:2 §)
huumausaineen käyttörikos (RL 50:2a §)
huumausainerikoksen valmistelu (RL 50:3 §) sekä
huumausainerikoksen edistäminen (RL 50: 4 §)

Rikosrekisteriin ei tule merkintää sakkorangaistuksista, joten esimerkiksi huumausaineiden käytöstä yleisimmin annettu sakkorangaistus ei tule taustaselvityksessä esille eikä sellainen siis vaikuta työhönottoon. Rikosrekisteriotteesta näkyy tieto siitä, onko tuomioistuimen ratkaisu lainvoimainen sekä tiedot vapausrangaistuksen kärsimisestä ja mahdollisesta armahduksesta.

10

Rikosrekisteriotteen tilaaminen

Rikosrekisteriotteen tilaa asianomainen työnhakija itse. Työantajalla ei ole oikeutta tilata otetta eikä työnhakija voi valtuuttaa työnantajaa tilaamaan otetta puolestansa. Rikostaustan selvittämismenettelylaissa tarkoitettu rikosrekisteriote tilataan Oikeusrekisterikeskuksesta. Otteen voi tilata vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella tai käyttämällä oheista lomakepohjaa (liite 1). Hakemuksen voi toimittaa postitse, telekopiona tai sähköpostilla. Puhelimitse esitettyjä hakemuksia ei käsitellä. Otteen voi myös noutaa henkilökohtaisesti Oikeusrekisterikeskuksesta, jolloin on varauduttava todistamaan henkilöllisyytensä.

Kiivanen

17.10.2002

Oikeusrekisterikeskuksen yhteystiedot ovat:

Postiosoite: Oikeusrekisterikeskus
PL 157
13101 Hämeenlinna

Käyntiosoite: Linnankatu 3 b, Hämeenlinna
Avoimna valtion virastojen aukiolopäivinä klo 08.00–16.15

Rikosrekisterin telekopio: (03) 622 3783
Sähköposti: oikeusrekisterikeskus@om.fi
Rikosrekisterin asiakaspalvelu, puhelin (03) 622 3770
WWW.oikeusrekisterikeskus.fi

Vapaamuotoisessa hakemuksessa on mainittava:

- henkilö haluaa tilata lasten kanssa työskentelevien rikostausta selvittämiseksi tarvittavan otteen rikosrekisteristä
- tilaajan täydellinen nimi
- henkilötunnus (tai syntymäaika ja -paikka, jos tunnusta ei ole)
- työnantaja tai viranomainen, jota varten ote tilataan
- virka tai tehtävä, jota varten ote tilataan
- tilaajan postiosoite
- päivämäärä ja allekirjoitus

Sähköpostilla tehty hakemus voidaan hyväksyä myös ilman allekirjoitusta, ellei ole syytä epäillä hakemuksen alkuperäisyyttä tai eheyttä.

Hakemuksen voi tehdä myös tämän ohjeen liitteenä olevan lomakkeen avulla. Lomake on toimitettava edellä mainituilla yhteystiedoilla postitse, telekopiona tai sähköpostilla Oikeusrekisterikeskukselle.

11

Rangaistussäännökset

Rikostaustan selvittämislaissa on säädetty rangaistavista teoista. Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo

- laissa säädetyn velvollisuuden pyytää nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä
- rikkoo velvollisuuden ilmoittaa lääninhallitukselle tai kunnalle muun kuin lupahakemuksessa tai ilmoituksessa määritellyn henkilön ottamisesta lain tarkoittamiin tehtäviin tai
- rikkoo velvollisuuden viipymättä palauttaa rikosrekisteriotteen esittäneelle henkilölle

tuomitaan rikostaustan selvittämisrikkomuksesta sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

17.10.2002

Käytännössä rikostaustan selvittämisrikkomukseen voi syyllistyä työnantaja tai tämän edustaja. Työnantajaan rinnastettavia tahoja ovat siviilipalveluskeskus ja työvoimaviranomainen, joka tekee työharjoittelua, työelämävalmennusta tai työkokeilua koskevan sopimuksen. Muita rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämiseen velvollisia ovat kunta, kuntayhtymä tai lääninhallitus, kun ne toimivat lupaviranomaisena, ottavat vastaan lain mukaisia ilmoituksia tai tekevät toimeksiantosopimusta perhehoidosta. Edellä mainituista rikkomisista tuomittaisiin siihen syyllistynyt rikostaustan selvittämisrikkomusta sakkoon, jollei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Käytännössä virkamiehiin lain rangaistussäännös tulee harvoin sovellettavaksi, koska virkamiehiin sovelletaan ankarampia rikoslain 40 luvun säännöksiä virkarikoksista.

Rangaistus rikostaustan selvittämislain 8 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä. Arkaluonteisten rikosrekisteritietojen käsitteleminen mm. tallentamalla tai kopioimalla ilman lain mukaista perustetta tulee rangaistavaksi henkilörekisteririkoksena. Rangaistus henkilörekisteririkoksesta on sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

12

Loppuarviointia

Vuoden vaihteen jälkeen voimaan astuvaa lasten ja nuorten suojaamiseksi säädettyä lakia on syytä noudattaa asianmukaisella huolellisuudella ja tarkkuudella. Vaikkakaan työnantajan rikostaustan tarkastusmenettelyn laiminlyönnillä ei olisi vaikutusta jo solmittuun palvelussuhteeseen eikä siten negatiivisia seuraamuksia työhön valitulle henkilölle, palvelussuhteessa olevan henkilön kolmannelle (lapselle) aiheutetusta vahingosta vastaa aina ensi kädessä työnantaja, jolloin teon moitittavuuden arvioinnissa ja vahingonkorvauksen määrässä lisäävänä tekijänä vaikuttavat tahalliset ja törkeät laiminlyönnit. Tarpeettomia riskejä ei tulisi työnantajan näissä tilanteissa ottaa. Lain voimaan tultua alkava käytäntö osoittaa, miten otteen pyytämisen ja esittämismenettely vaikuttaa rekrytointi- ym. tilanteissa ja mihin seikkoihin jatkossa kaivataan ohjeistusta tai parannusta käytäntöjen sujuvuuden parantamiseksi.

HAKEMUS

OIKEUSREKISTERIKESKUS
PL 157
13101 HÄMEENLINNA
FAX (03) 622 3783
Sähköposti: oikeusrekisterikeskus@om.fi

Tilaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi tarpeellisen rikosrekisteriotteen.

Sukunimi	
Etunimet	
Henkilötunnus	Kansalaisuus
Työnantajan tai viranomaisen nimi, jota varten ote tilataan	
Virka tai tehtävä, jota varten ote tilataan	

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Kuhmon kaupunki
Päivähoito/Perhepäivähoito

Kuljetuslupa, kun perhepäivähoitaja kuljettaa lasta omalla autollaan

Perhepäivähoitaja _____

Lapsi/lapset, jota sopimus koskee _____

- ☐ Kerho
- ☐ Retket
- ☐ Juhlat
- ☐ Kauppa
- ☐ Muu, mikä _____

- ☐ Ei lupaa omalla autolla kuljetukseen
- ☐ Muuta huomioitavaa _____

Kuljetus ei voi tapahtua ilman turvavöihin tai turvaistuimeen kiinnitystä. Hoitajalla ei ole velvollisuutta hankkia turvaistuinta eikä -tyynyä.

Sijaishoidossa kuljetuksesta sovitaan erikseen suullisesti.

Kuhmossa ____ / ____ 20 ____ Perhepäivähoitaja _____

Kuhmossa ____ / ____ 20 ____ Huoltaja _____ Huoltaja _____

SUOMEN KUNTALIITTO
FINLANDS KOMMUNFÖRBUND

Liite 3

SAAPUNUT

09.05.2003

02.05.2003 KUNNON KAUPUNKI

Kuntien koulukuljetuksista vastaavalle

KOULUKULJETUSTEN LIIKENNETURVALLISUUS

Koululaisten koulumatkojen liikenneturvallisuus on aina ajankohtainen asia. Näin keväällä kunnissa luodaan pohja tulevan lukuvuoden matkojen turvallisuuteen. Koulumatkojen ja niihin liittyvien koulukuljetusten suunnittelussa liikenneturvallisuuteen tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Kuljetusreitit, oppilaiden nouto- ja jättöpaikat, autojen kääntöpaikat ja erityisesti koulujen pihojen liikenneturvallisuus on syytä tarkistaa ja kuljetukset suunnitella niin, että kuljetusten liikenneturvallisuus on hyvä.

Kun koulureitit yksityiskohtineen on suunniteltu turvallisiksi, on koulukuljetusten hoitajilla helpompi huolehtia turvallisista kuljetuksista. Lisäksi monet kunnat järjestävät itse tai yhteistyössä poliisin, Liikenneturvan ja liikenteenharjoittajien kanssa kuljettajille syksyisin koulutusta, jossa käydään lävitse asianomaisen kunnan koulukuljetusten pelisäännöt ja liikenneturvallisuusasiat.

Kunnat voivat lisätä liikenneturvallisuustietoutta edellyttämällä kuljetusten tarjouspyynnöissä, että kuljetukset hoitaakseen saavat kuljettajat käyvät esimerkiksi noin kolmen tunnin mittaisen koululaiskuljetuskurssin kuljetusten käynnistyessä. Kurssi voidaan järjestää joko ennen kuljetusten alkua elokuussa tai mahdollisimman pian kuljetusten alettua. Kunta voi toteuttaa kurssin yhteistyössä poliisin ja Liikenneturvan kanssa. Joissakin kunnissa myös kansalaisopisto on ollut apuna järjestelyissä. Ohessa on Liikenneturvan laatima luentorunko, jota voi käyttää apuna kurssia järjestettäessä. Liikenneturvassa on myös rajoitetusti vielä saatavissa Kurssiaineisto kuljettajien koulutukseen - materiaalia, joka laadittiin kolme vuotta sitten eri osapuolten yhteistyönä. Liikenneturvan yhteystiedot ja runsaasti liikenneturvallisuuteen liittyvää materiaalia löytyy sivuilta www.liikenneturva.fi. Yleisiä ohjeita henkilökuljetusten järjestämiseksi löytyy Henkilökuljetusoppaasta, jota myy Kuntaliiton julkaisumyynti www.kuntaliitto.fi/kirjakauppa.

Liikenneturvallisuuteen kannattaa kiinnittää huomiota kuljetusten suunnittelussa ja hankinnassa. Kuljettajien kurssi on yksi osa turvallisen koulumatkan järjestämistä.

Suomen Kuntaliitto

Anneli Kangasvieri
yksikön päällikkö

Leena Karessuo
yksikön päällikkö

Lisätietoja

Salme Sauvonsaari, lakimies, 09-771 2457

Silja Siltala, liikenneinsinööri, 09-771 2104

Gustav Wikström, ruotsinkielisen opetustoimen päällikkö, 09-771 2047

KOULULAISAUTON KULJETTAJIEN PEREHDYTTÄMINEN

-luentorunko

tilaisuuden kesto noin 3 tuntia

I KOULUKULJETUKSIA KOSKEVIA SÄÄNNÖKSIÄ (esim. poliisin edustaja)

Koululaiskuljetuksia ovat kunnan taksi- tai linja-autoyrittäjiltä tilaamat säännölliset kuljetukset. Koululaisia kuljetaan myös paljon busseissa normaaleilla reittivuoroilla (koululaisvuorot). Niitä koskevat linjaliikennettä koskevat (esim. ylikuormaa, nopeusrajoituksia) koskevat säännökset. Lisäksi koululaisia kuljetetaan normaaleilla tilausajoilla esim. luokkaretkillä.

1. Perusopetuslaki:

Koululaiskuljetusten järjestämisvelvollisuus perustuu perusopetuslain 32 pykälään, jossa mainitaan mm. "jos perusopetusta...saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai jos se oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muuten muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi, on oppilaalla oikeus maksuttomaan kuljetukseen"...

Oppilaan edestakainen koulumatka odotusaikoihin saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia päivässä. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta tai jos oppilas saa lain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisopetusta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia.

2. Liikenneministeriön koulukuljetuspäätös:

Koulukuljetuksia säädellään liikenne- ja viestintäministeriön päätöksellä vuodelta 1988.

Koulukuljetusauto on merkittävä edessä ja takana omalla neliönmuotoisella kilvellä, jonka voi korvata taksissa valaistulla koulukyytikuvulla.

Autossa on oltava mukana tilaajan antama kuljetusluettelo oppilaista.

Kaikille oppilaille takseissa on oltava turvavyöllinen istuinpaikka.

Oppilaiden on käytettävä turvavyötä.

Ankkurivöiden asennus on kielletty 1. 10. 1999 jälkeen käyttöönotetuissa autoissa.

Päätöksessä kuljettajalle suositellaan turvavyön käyttöä.

Koululaiskuljetuksissa ajoneuvokohtainen nopeusrajoitus on 80 km/h.

Poliisi valvoo myös koululaiskuljetuksia.

3. Kuormitus:

Koulukuljetusten ylikuormasäännös poikkeaa linja-autojen reittiliikenteen ylikuormasäännöksestä. Linjaliikenteessä saa rekisteriin merkityn matkustajamäärän kuljettaja mukaan luettuna ylittää tilapäisesti 30:llä prosentilla. Tällöin kahden enintään 12-vuotiasta lasta katsotaan vastaavan yhtä matkustajaa. Lasten ja muiden henkilöiden, kuljettaja mukaan luettuna, yhteenlaskettu lukumäärä ei kuitenkaan saa tilapäisestikään ylittää auton rekisteriin merkittyä henkilölukea enemmällä kuin 50:llä prosentilla. Esimerkiksi jos linja-auto on rekisteröity 50:lle hengelle ei siinä reittiliikenteessä saa olla tilapäisestikään enempää kuin 75 henkeä vaikka kaikki matkustajat olisivat enintään 12-vuotiaita.

Tilausajoliikenteessä ei saa olla lainkaan ylikuormaa.

Koulukuljetuksessa oppilaita linja-autolla kuljetettavien enimmäismäärä saa ylittää auton rekisteriotteeseen merkityn istuinpaikkojen määrän ala-asteen oppilaitten kuljetuksessa 50 %:lla ja yläasteen tai muun koulumuodon oppilaitten kuljetuksessa 30%:lla. Milloin kuljetuksessa on samanaikaisesti peruskoulun ala-asteen ja ylä-asteen tai muun koulumuodon oppilaita, auton rekisteriotteeseen merkitty istuinpaikkojen määrä voidaan ylittää 40%:lla.

II KULJETTAJA OHEISKASVATTAJANA (Liikenneturvan edustaja)

1. Kuljettajan rauhallinen käytös ratkaisee

Kuljettaja on oheiskasvattajan roolissa.

- molemminpuolinen tervehtiminen ja asiallinen kielenkäyttö luo hyvää ilmapiiriä matkustamiseen
- ristiriidat ratkotaan rauhallisella keskustelulla. Tarvittaessa otetaan yhteyttä kouluun ja vanhempiin
- riehuntaa ei ole syytä sallia, se häiritsee kuljettajan lisäksi muita oppilaita
- kuljettajan aikataulussa pysyminen, onko aikataulussa huomioitu kelivara?
- urheiluvälineet ovat osa matkatavaroita, joita sekä oppilaat että kuljettaja käsittelevät huolella

Kuljettaja liikenteen esimerkkinä

- kuljettaja on käyttäytymismalli ja esimerkki lapsille liikenteessä .

kuljettaja huolehtii turvallisuusasioista:

- huolehtii, että turvavyöt ovat kiinni (myös busseissa)
- opastaa turvavälineiden kuten heijastimen (näkyminen pysäkeillä) ja pyöräilykypärän käyttöön

- isoin oppilas on turvavyönnöllä (airbag) varustetulla etuistuimella
- vammaiset oppilaat tarvitsevat erityishuomiota

2. Kuljettaja ajaa turvallisesti

- noudattaa nopeusrajoituksia ja muita liikennesääntöjä
- valitsee turvallisen jättöpaikan ja jättöhetken
- välttää ajamista ja peruuttamista koulun välituntialueella
- käyttää itse turvavyötä
- yrittää välttää oppilaiden joutumista vaarallisiin tilanteisiin esim. autosta poistuttaessa oven avaamisen ajoituksella

3. Kuljettaja "liikenneopettajana"

- kertoo, miksi ei saa rynnätä autoon eikä juosta auton edestä tai takaa tien yli
- kuvailee, miksi auton peruuttaminen on vaarallista auton lähellä oleville lapsille
- kuljettaja voi kertoa pimeällä näkemisestä ja erityisesti heijastimen tärkeydestä
- muistuttaa turvavyön käytön merkityksestä
- selvittää suojatien, liikennevalojen ja alikulkujen tarkoitusta

III KUNNAN, KOULUN, KULJETUSYRITTÄJÄN, KULJETTAJAN, VANHEMPIEN JA OPPILAIEN YHTEISTYÖ

(kunnan/koulutoimen edustaja)

1. Miten kunta/koulu menettelee koulukuljetusasioissa

Monissa kunnissa vastuu koulukuljetusten järjestämisestä keskitetysti on osoittautunut tehokkaaksi. Siten kaikki osapuolet tietävät, kenen puoleen kääntyä ongelmatilanteissa.

- kuljetuksen laatuasiat yhtenä tarjouskilpailun kriteerinä
- liikenneturvallisuus kalustoasioiden ja reittisuunnittelun osana
- oppilaiden matkustusaikojen huomioon otto reittisuunnittelussa
- nouto- ja jättöpaikkojen turvallisuus

- aikataulujen yhteensovittaminen koulun alkamis- ja päättymisaikojen kanssa
- kuljetuksia koskevien valituksien ja pulmien käsittely ja palautteen anto asianosaisille
- myös vähäiset onnettomuudet raportoitava koululle
- sijaiskuljettajan perehdyttäminen reittiin ja koulukuljetuksen erityispulmiin
- yhteystietojen kuten kuljettajan, koulun ja vanhempien puhelinnumeroiden vaihto
- oppilaiden valistus joukkoliikenteessä käyttäytymisestä

Vaarallisimmat tilanteet, mitä oppilaat voivat tehdä ovat:

- ryntääminen autoon
- poisjuoksu tien yli auton vielä seistessä

2. Kuljetusyrittäjän/kuljettajan puheenvuoro

- huolehditaanko riittävästi kuljetusreittien ja pysäkkien kunnossapidosta erityisesti talvella?
- aikataulujen muutoksista tiedotettava kuljettajalle
- ovatko aikataulut riittävän väljiä myös huonolla kelillä?
- oppilaiden rauhallinen käytös tärkeää
- vanhemmat huolehtivat, että lapsi on ajoissa odotuspaikalla
- poissaoloista ilmoitetaan kuljetusyrittäjälle

Kuljettajan riskitilanteet:

- kiireinen aikataulu
- vanhempien autot, oppilaat ja koulukuljetus samaan aikaan koulun alueella
- peruuttaminen koulun pihassa
- oppilaiden välituntialueelle ajaminen
- ajaminen koulujen lähistöllä koulujen alkaessa, kun oppilaat kiirehtivät kouluun
- kapeat, mutkaiset ja heikossa talvikunnossa olevat koulukuljetusreitit
- koulukuljetukset tehdään usein pimeällä ja liukkaissa olosuhteissa

3. Vanhempien toiveet

(vanhempien edustaja)

- vanhemmat toivovat usein lapsilleen koulukuljetusta
- turvallinen ja rauhallinen kuljetus on vanhemmille tärkeää
- vanhemmat toivovat, että busseissa on riittävästi tilaa (vuoroja, autoja), ei oppilaille seisomapaikkoja
- ei liian pitkiä kuljetusreittejä. Pitkät kuljetusmatkat rasittavat lasta
- vanhemmat, ei lapsi sopivat tilapäisistä kuljetusmuutoksista (esim. lapsi menee kaverille)

Vanhempien rooli oppilaiden ohjaamisessa:

Koulumatka on usein pisin lapsen yksin kulkema matka liikenteessä.

Oppilas on ajoissa, ei ryntää, eikä juokse tien yli.

Vanhemmat keskustelevat lapsen kanssa, miten autossa ja pysäkillä käyttäydytään.

Lapsi ei likaa itseään pysäkillä (kura, lumi)

Tervehditään kuljettajaa.

Turvavyön käyttö on itsestäänselvyys.

Oppilas huolehtii tavaroistaan.

Oppilas kertoo pulmistaan, ei riehu.

Lapsi voi tulla myös huonovointiseksi matkan aikana.

Osa lapsista kokee turvattomuutta, osa on väsyneitä ja osa on levottomia.

Lähteitä

Koulukuljetus, Kuljettajan opas, Opetushallitus ym., Helsinki 1999, 52 s.

Koululaiskuljetus, Kurssiaineisto kuljettajien koulutukseen, Opetushallitus ym., Helsinki 2000, 29 s.

Kuntien henkilökuljetusopas, Suomen Kuntaliitto, Salme Sauvonsaari ym., Helsinki 2001, 75 s.

Koulukuljetusten pulmat -kysely koululaisautojen kuljettajille, Matti Heinonen ym., Liikenneturva 2000, 25 s.

5.1. Lasten tarttuvat taudit ja hoito

Tauti	Itämis- alka	Oireet	Hoito	Ennaltaehkäisy	Polssaolo
Hepatiitti B		Vatsavaivat, kuume, ihon keltaisuus	Lääkärin määräämä hoito.	Rokotus lääkärin ohjeen mukaisesti.	Lääkärin ohjeen mukaan.
Hinkuyskä	7-21 vrk	Yskä, joka viikon kuluessa kehittyy puuskittaiseksi, jolloin hinkukohtauksia ja oksentelua. Oslittain rokotetuilla oireet saattavat esiintyä epämääräisinä.	Lääkärin määräämä hoito.	Rokotus alle 2-vuotialle; rokotusohjelman mukaan 4 PDT-pistosta.	Lääkärin ohjeen mukaan.
Kihomato	14-21 vrk	Vaihtelevia oireita; peräaukon kutina yleisin – erityisesti iltaisin nukkumaan mennessä.	Samanaikainen hoito koko perheelle apteekista saatavalla lääkkeellä.	Käsien pesu.	Hoidon keston ajan.
Korvatu- lehdus		Kuume, korvasärky, mahdollisesti vuotoa korvasta.	Lääkärin määräämä hoito.		Yksi kuumeeton vrk.
Märkärupi	2-5 vrk	Märkivä rupi kasvoissa suun ja nenän ympärillä; saattaa raapimisen tulokse- na levitä muualle kehoon.	Lääkärin määräämä hoito.	Käsien pesu.	Niin kauan kuin märkiviä rupia esiin- tyy.
Nuha- kuume	1-3 vrk	Kuumetta, nuhaa, yskää, kurkkukipua, väsymystä.	Oireiden mukainen hoito. Lääkityksen tarpeellisuudesta neuvoteltava lääkä- rin kanssa.		Päivähoitoon yhden kuumeettoman vrk:n jälkeen.
Ontelosyy- li		2-6 mm:n läpimittaiset syylät iholla, pääasiassa taiteissa. Puristeltaessa tulee esiin talkinamasta tahnaa.	Lääkärin määräämä hoito.		Eristys ei ole tarpeellinen. Ei yhteisiä uima- tai alusvaatteita.
Parvorok- ko	6-28 vrk	Alkaa usein poskien punoituksena, jota seuraa vartalosta raajoihin leviävä ihottuma. Väsymys, lievä lämpö.	Oireita lievittävä lääkitys.		Päivähoitoon saa palata heti, kun yleistila sen sallii. Odottavalla äidillä Infektio saattaa johtaa kesken- menoon.
Ripuli/ oksennus- tauti	ripulit taudin- alheut- tajasta	Ripuli, johon saattaa liittyä kuumetta, oksentelua ja ilmavaivoja.	Nesteen saanti taattava pleninä, usein nautittuina annoksina (tee, mustik- kamehu tai -keitto) 1-2 vrk:n ajan. Nestevajauk- sen korjaukseen myös ripulljuomaa apteekista. Lievissä ripulltapauksissa ruokavallota ei tarvitse muuttaa. Taudin ollessa raju tai sen pitkittyessä käännettävä lääkärin puoleen – erityisesti pienten lasten kohdalla.	Matkusteltaessa muistettava ruoan oikea käsittely ja säilytys. Huolellisuus ulkomaisen ruoan suhteen.	Yksi kuumeeton vrk tai niin kauan kuin ripuli tai oksentelu jatkuvat.
Silmä- tulehdus		Silmien punoitus, rähmiminen.	Tavallisesti oireet häviä- vät 3-5 vrk:n kuluttua. Lääkärin määräämä lääkehoito.	Käsien pesu.	Kunnes silmien rähmiminen on loppunut.
Sikotauti	12-26 vrk	Kuume, turvotusta sykirauhasten seudulla ja leuan alla. Kipua suuta avattaessa.	Riittävä vuodelepo, oirei- den mukainen hoito. Tartuttaa ainakin viikon.	Lapsille MPR-roko- tus 14-18 kuukau- den ja 6 vuoden iässä.	10 vrk taudin alusta tai kunnes syklirauhasturvotukset ovat hävinneet.
Syyhy	3-6 vrk	Kova kutina etenkin iltaisin ja öisin, pienipapulainen ihottuma, raapimisjäl- kiä sekä rupia, käytävät (pituus 5-10 mm) sormien välissä, kämmenissä, ranteissa ja sukupuolielimissä, pikkulapsilla myös jalkapohjissa.	Koko vartalon iho holdet- tava, ennen perimetriini- volde-käsittelyä leikataan kynnet lyhyiksi ja voltelun jälkeen laitetaan puuvilla- käsineet käteen.		Kunnes hoito annet- tu.
Tuhka- rokko	8-13 vrk	Kova yskä, kuume, verestävät, va- lonarat silmät, valkoiset täplät (Kopli- kin täplät) poskien limakalvoilla. Ihot- tuma, joka alkaa korvien ja poskien seuduilla.	Riittävä vuodelepo, oirei- den mukainen hoito.	Lapsille MPR-roko- tus 14-18 kuukau- den ja 6 vuoden iässä.	Viikko ihottuman häviämisen jälkeen.

Tulirokko	2-5 vrk	Kuume, kurkkukipu, oksentelu, ihottuma, jota ei esiinny kasvolla. Ns. mansikkakieli.	Lääkärin määräämä hoito 8-10 vrk.		Vähintään 3 vrk.
Risatulehdus eli angliina	2-5 vrk	Kuume, kurkkukipu, mahdollisesti oksentelu, usein valkoiset pilkut kurkussa.	Lääkärin määräämä hoito 8-10 vrk.		Vähintään 3 vrk.
Täitauti	1-2 vrk	Jatkuva kutina, saivareet, joskus oireeton. Päättäitä ja sen eri kehitysmuotoja löytyy yleensä korvien takana ja niskakuopassa.	Päättäi tapetaan apteekista saatavalla aineella (ilman reseptiä). Infektioitunut iho hoidetaan lääkärin ohjeen mukaan.	Epidemioiden aikana päättäitä saattaa esiintyä kenellä tahansa.	Hoidon jälkeen.
Vauvarokko, kolmen päivän kuume	7-18 vrk	Äkillinen, korkea, nopeasti nouseva ja laskeva kuume. Kuumeen laskemisen jälkeen punatäpläinen ihottuma.	Oireiden mukaan.		Päivähoitoon yhden kuumeettoman vrk:n jälkeen.
Vesirokko	10-21 vrk	Eri vaiheissa olevia vesirakkuloita iholla, myös hiuspohjassa. Kuumetta ja voimakasta kutinaa.	Oireiden mukaan. Turhaa raapimista tulee välttää.		10-14 vrk tai kunnes ruvet ovat kulfuneet, vähintään 5 vrk.
Vihurirokko	14-21 vrk	Kuume, niskarauhaset turvonneet, monimuotoista ihottumaa, joka alkaa kasvoista.	Oireiden mukaan.	Lapsille MPR-rokotus 14-18 kuukauden ja 6 vuoden iässä.	Kunnes kuume ja ihottuma ovat hävinneet. Odottavalla äidillä infektio saattaa johtaa sikiövaurioon.

5.2. Lasten yleisimmät sairaudet ja hoito

Salraus	Kuvaus	Oireet	Alheuttajat	Hoito
Allergia	Kun ihmisen elimistöön joutuu vieraita ainetta, kuten viruksia, bakteereja tai myrkyllisiä aineita, elimistö puolustautuu ja immuunivaste käynnistyy. Allergia on elimistön liian voimakasta puolustautumista sinänsä haittittomia aineita vastaan.	Elimistön puolustautuminen ilmenee erilaisina oireina tavallisesti hengitysteiden limakalvoilla, silmien sidekalvoilla, iholla tai ruoansulatuskanavassa.	Esim. ruoka-aineet, eläin- tai siitepöly	Vältetään allergisoivia aineita.
Allerginen nuha	Nenän limakalvojen tulehduksellinen salraus, jonka käynnistää IgE-välitteinen tulehdusreaktio nenän limakalvojen allergeeni-altistuksen jälkeen	Kirkas nenäerite, aivastelu, nenän kutina ja tukkoisuus. Nuha voi olla jaksottaista tai jatkuvaa. Voi liittyä myös silmien kutinaa, punoitusta ja vuotoa sekä astmaoireita.	Eläinpöly, siitepöly, huonepölypunkit, myös ruoka-aineet	Allergiasaneeraus ja siivous, eläinten välttäminen, ilmastointin tai tuuletusikkunoihin hankitaan suodattimet
Atooppinen ihottuma	Atooppinen iho on kuiva. Ihottumaa on usein talpissa, kasvoissa ja vartalolla. Iho-oireet alkavat yleensä ennen kahden vuoden ikää.	Ihon kutina ja ärtyminen helposti, usein myös allerginen nuha tai astma.	Kutinaa saattavat lisätä karheat vaatteet, hikoilu ja liiallinen lämpö.	Ihoa pidetään puhtaana ja ihon kuivuutta korjataan perusvoiteilla, saippuan ja pesuaineiden käyttöä sekä ihon hankaamista vältetään. lapsen pukeutumisen tulee olla väljää ja kevyttä, mahdollisuus peseytymiseen ja ihon rasvaamiseen voimakkaan hikoilun jälkeen, hajusteettomat pesu- ja huuhteluaineet, tarvittaessa kortikosteroidivoiteet.
Astma	Keuhkoputkien limakalvojen tulehduksellinen salraus, johon liittyy keuhkoputkien supistumisherkkyys, limakalvoturvotus ja sitkeän liman erity.	Väsymys, ärtisyys, vetäytyminen leikeistä, hengenhädistys, yskä, levottomuus, hengityksen vinkuminen uloshengityksessä.	Hengitettävät pölyt kuten siite-, eläin-, pölypunkki- ja homepölyt ja muut hengitysilman epäpuhtaudet. Hengitystieinfektiot, nuhakuumeet ja influenssa ovat vaaraksi niin allergisille kuin ei-allergisille astmapotilaille. Ruumiillinen rasitus pahentaa usein oireita.	Lapselle annetaan keuhkoputkea avaavaa lääkettä heti ensiolleiden ilmetessä: - rauhoita lapsi ja pysy itse rauhallisena - ota lapsi syliin ja anna avaa-va, sisäänhengitettävä lääke ja juotavaa - istu lapsen kanssa ja odota, että lapsen olo helpottuu - mikäli tilanne ei helpotu, anna 15 min kuluttua toinen suihke avaavaa lääkettä - ellei tämä auta, lapsi toimitetaan lääkärin hoitoon ambulanssilla, hoitaja seuraa mukana - vanhemmille ilmoitetaan tilanteesta

Saalaus	Kuvaus	Oireet	Alheuttajat	Hoito
Anafylaksia	Voimakas allerginen yleisreaktio. Äkillinen 1gE-välitteinen allerginen reaktio, johon liittyy voimakkaita yleisoleita. Oireet kehittyvät yleensä muutamassa minuutissa, mitä nopeammin oireet ilmaantuvat allergeniläistuksen jälkeen, sitä vakavampi anafylaktinen reaktio voi olla. Tilä voi olla hengenvaarallinen, koska anafylaktinen reaktio voi johtaa pahimmillaan sydämen ja hengityksen pysähtymiseen.	Kutina nielussa, suussa, jalkapohjissa, kämmenissä, koko keholla. Ihon punoitus, nokkosihottuman, huulten ja silmien turvotus, hengenahdistus, vinkuna, astmakohaus, yleinen huonovointisuus, oksentelu, vatsakivut, pyörtyminen, tajuttomuus.	Valkelta ja vaarallisia reaktioita voivat aiheuttaa esim. jotkut ruoat, lääkkeet tai ampiaisen ja mehiläisen plstot	Pistoslääke, EpiPen Junior, määrätään lapselle, joka keräntä on saanut vaikean yliherkkyyssreaktion. EpiPen Junior pistetään ensiapuna reisilihakseen, Pistos voidaan antaa tarvittaessa vaattelden läpi.
Ruoka-allergia	Ruoka-aine voi aiheuttaa minkä tahansa allergisen sairauden tai oireen. Muu ruokayliherkkyys näyttää allergialta. Allergeenit ja ärsyttävät aineet pääsevät elimistöön ruoansulatuskanavan, ihon ja hengitysteiden kautta. Herkistävälle ruoka-ainelille voi altistua syömällä, koskettelemalla niitä ja hengittämällä niiden tuoksuja tai hiukkasia.	Ruoansulatuskanavan oireita: - huultien ja suun limakalvojen kirvely ja turpoaminen, suolistokivut, ummetus, ripuli ja oksentelu sekä erityisesti lapsilla ilmenevä peräaukon punoitus ja kutina Iho-oireina: - erilaisia ärsytystiloja, punoitusta, kutinaa ja turvotusta erityisesti suun ympärillä ja kasvoissa, taiveihottumaa, nokkosihottumaa näppyjä, vesikelloja, pieniä rakkuloita Hengitystestiden oireina: - nuha tai astma, limaisuus, äänen käheys Korvakäytävissä: - kutinaa Päänsärkyä ja migreeniä joissakin tapauksissa Vakava oireita nielun turpoaminen ja koko elinistön allergiareaktio	Lasten yleisimmät allergiaa aiheuttavat ruoat ovat kananmuna, kala, maito, vehnä, kaura, ohra ja ruis. Muita allergiaa aiheuttavia ruokia ovat herne, solja, pähkinät, manteli, tomaatti, kilvi, mansikka, sitrushedelmät, kaakao (suklaa), kypsennämättöminä omena, luumu, persikka ja juurekset, selleri.	Kokonaan ruokavaliosta poistetaan sellaiset ruoka-aineet, joiden on toistuvasti havaittu aiheuttavan oireita. Ruokavallion suunnittelu ja toteutus aina yksilöllistä ravitsemusasiantuntijan kanssa.
Diabetes	Aineenvaihdunnan häiriö-sairaus, jossa veren sokeripitoisuus kasvaa liian suureksi. Verensokeri nousee liikaa, koska haiman insuliinintuotanto on loppunut, heikentynyt tai insuliini ei tehoa. Insuliini on hormoni, jota ilman ihminen ei tule toimeen. Vain sen avulla elimistö pystyy käyttämään kaiken ravinnon hyväkseen. Lasten diabeteksessä on kyse nuoruustyyppin diabeteksestä (tyypin 1 diabeteksestä), joka puhkeaa kun haiman insuliinieritys on hyvin vähäistä tai kokonaan loppunut. Insuliinintuotannon ehtyminen johtuu haiman insuliinia tuottavien solujen vähittäisestä tuhoutumisesta.	Matalan verensokerin oireet: - näläntunne ja heikotus - ärtyisyys ja haluttomuus ja polssaolevaisuus - ihon kalpeus ja kylmänhiikkyys - oireet yksilöllisiä ja saattavat vaihdella ajoittain. Pieni lapsi ei aina tunnista tai leikin tilmelyksessä huomaa matalaa sokeria, siksi ulkopuolisen tekemät havainnot ovat tärkeitä.	Diabeteksen syitä ei vielä tiedetä. Jotkut perintötekijät lisäävät kuitenkin salrastumisen riskiä. Perinnöllisen alttiuden lisäksi nuoruustyyppin diabeteksen puhkeaminen edeltää ulkoisia, laukaisevia tekijöitä. Näitä saattavat nykytiedon mukaan olla eräät virusinfektot ja ravintotekijät.	Holdossa on sovitettava yhteen insuliinin, ruoan ja liikunnan vaikutus verensokeriin. Pienen lapsen kohdalla diabeteksen yksilöllisyys korostuu. Välipalat estävät verensokerin laskun liian alas. Insuliinipistokset ovat diabeetikolle välttämättömiä. Veren sokeripitoisuuden mittaaminen tuo hoitoon varmuutta. Enslapu liian matalaan verensokeriin: - lasillinen tuoremehua tai muuta sokerillista mehua tai virvoitusjuomaa - hedelmiä - 4-6 palaa tavallista sokeria tai rypälesokeria (esim. siripiri) - tavallinen jäätelö - lasillinen maltoa